

Passende perspectieven vmbo

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Passende perspectieven vmbo

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

Februari 2017

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2017 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Victor Schmidt en Ria Brandt-Bosma

Met dank aan:

- Antoon Schellenscollege, Eindhoven
- Beroepsonderwijs aan Zee, Den Helder
- Daaf Gelukschool, Haarlem
- Iederslandcollege, Amsterdam
- OSG De Hogeberg, Den Burg, Texel
- SC Calvin, Rotterdam
- SG Comenius, Leeuwarden
- Trias vmbo, Krommenie
- VSO De Piramide, Den Haag
- VSO Mariëndaal, Arnhem
- VSO Velddijk, Tegelen
- VSO Visio, Rotterdam
- Stad & Esch praktijkschool, Meppel

Informatie

SLO

Afdeling: speciaal onderwijs

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl

E-mail: so-po@slo.nl

AN: 5.7525.707

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Passende perspectieven in het vmbo	7
2.1	Passende perspectieven	7
2.2	Leerroutes, doelenlijsten en leerrouteoverzichten voor po/s(b)o	7
2.3	Twee leerroutes voor vmbo-bb/kb	8
2.4	Ernstige reken/wiskunde problemen en dyscalculie (ERWD)	9
3.	Uitgangspunten	11
3.1	Hoe zitten de leerroutes vmbo-bb/kb in elkaar?	11
3.2	Gebruiksmogelijkheden	14
3.3	Aandachtspunten	14
4.	Doelenlijsten leerroutes vmbo-bb/kb	17
Legenda		17
Doelenlijst 1: Getallen – getalbegrip		19
Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken		27
Doelenlijst 3: Getallen – vermenigvuldigen		35
Doelenlijst 4: Getallen – delen		39
Doelenlijst 5: Getallen – kommagetallen		43
Doelenlijst 6: Verhoudingen – breuken		53
Doelenlijst 7: Verhoudingen – procenten		62
Doelenlijst 7A: Verhoudingen – samengestelde grootheden		67
Doelenlijst 8: Meten – geld (tijd en temperatuur)		69
Doelenlijst 9: Meten – lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte		79
Doelenlijst 10: Meetkunde		93
Doelenlijst 11: Verbanden		99
Doelenlijst 12: Domeinonafhankelijke vaardigheden		111
Referenties		113
Bijlage Leerrouteoverzicht voor vmbo-bb/kb		115
Domein Getallen		116
Domein Verhoudingen		117
Domein Meten & meetkunde		118
Domein Verbanden		119

1. Inleiding

In augustus 2010 is de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen van kracht geworden. In het Referentiekader taal en rekenen (Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen, 2009) staan taal- en rekendoelen geformuleerd die leerlingen in principe moeten beheersen op overgangsmomenten in hun onderwijsloopbaan. Het is een gegeven dat een deel van de leerlingen de beoogde niveaus niet in de gestelde tijd bereikt. Het project Passende perspectieven richt zich op deze leerlingen.

Eerder zijn in opdracht van het ministerie van OCW leerroutes ontwikkeld voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften in primair onderwijs en speciaal (basis)onderwijs en voor verschillende doelgroepen in het praktijkonderwijs (zie <http://passendeperspectieven.slo.nl/>). De voorliggende publicatie beschrijft leerroutes rekenen voor de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen van het vmbo. De leerroutes zijn ontwikkeld in samenwerking en afstemming met scholen.

Leerlingen die het vmbo afsluiten, dienen in principe referentieniveau 2F te beheersen. Een deel van de leerlingen heeft moeite om dit beoogde fundamentele niveau te behalen. Daarom is er voor leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo de mogelijkheid zich op een lager niveau te richten. Dit niveau wordt aangeduid met 2A en staat beschreven in een addendum op de syllabus voor de rekenexamens in vo en mbo. Het referentiekader rekenen kent zelf geen niveau 2A. Deze publicatie is bedoeld om scholen te ondersteunen bij het aanbieden van een passend onderwijsaanbod voor vmbo-leerlingen uit de genoemde leerwegen. Dat laat onverlet dat de leerroutes ook voor het middelbaar beroepsonderwijs van nut kunnen zijn, bijvoorbeeld om leerstofaanbod te ontwikkelen voor studenten die de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo hebben afgesloten met de rekentoets 2A en in het mbo referentieniveau 2F willen behalen. De ontwikkelde leerroutes hebben evenwel als doel om vmbo-leerlingen met achterstand op het gebied van rekenen een optimale weg te laten afleggen om niveau 2F te bereiken of de rekentoets 2A te kunnen afleggen. Maatwerk en doelgericht werken zijn hierbij noodzakelijk.

Bij de totstandkoming van deze publicatie hebben we feedback op deelconcepten door externe deskundigen meegenomen. Ook hebben we gebruik kunnen maken van de resultaten van pilots op vmbo-scholen.

2. Passende perspectieven in het vmbo

2.1 Passende perspectieven

Een deel van de leerlingen die op dit moment het vmbo binnenkomt, beheerst referentieniveau 1F niet en is op het gebied van rekenen in het basisonderwijs niet verder gekomen dan het niveau van groep zes van het primair onderwijs. Voor het onderdeel rekenen kan dit betekenen dat deze leerlingen onderdelen uit de domeinen voor de bovenbouw van het basisonderwijs niet aangeboden hebben gekregen. Denk bijvoorbeeld aan basale kennis over breuken, procenten en verhoudingen, meetvaardigheden, hogere digitale tijd, oppervlakte en inhoud. Ook zijn sommige onderdelen niet of nauwelijks aan bod geweest en zijn de basisvaardigheden uit de onderbouw vaak niet geautomatiseerd (Danhof et al., 2014).

Om deze leerlingen een passend onderwijsaanbod te bieden zijn voor het primair en speciaal (basis)onderwijs zogenaamde Passende perspectieven ontwikkeld; door keuzes te maken in rekendoelen uit de (onder- en) middenbouw van het primair en speciaal (basis)onderwijs ontstaat ruimte voor rekendoelen uit de bovenbouw. Keuzes richten zich op de leerdoelen, op het niveau van handelen en op perspectiefrijke strategieën voor de leerling. De leerlingen krijgen wel zo veel mogelijk rekendoelen uit het referentiekader aangeboden, maar er wordt niet van de leerlingen verwacht dat ze alle doelen tot op het meest formele niveau beheersen. Een opgave met een reken- of denkmodel oplossen is ook een aanvaardbaar eindniveau voor deze leerlingen. In de onderwijstijd die zo vrij komt, kunnen onderdelen uit de domeinen voor de bovenbouw in het basisonderwijs worden aangeboden. Ook daarvan hoeft geen oplossing op formeel niveau gegeven worden, maar volstaat een oplossing op een basaler niveau van handelen. Zo is een andere balans in het rekeraanbod gecreëerd, met als uiteindelijk doel dat een brede basis wordt gelegd voor een goede aansluiting op het vervolgonderwijs waar deze leerlingen naartoe gaan, in dit geval het vmbo.

De vraag dringt zich vervolgens op wat een vmbo-school kan bieden aan leerlingen die in het primair of speciaal onderwijs rekeraanbod volgens Passende perspectieven hebben gevolgd, ook in het licht van doorstroom naar het middelbaar beroepsonderwijs. Deze publicatie beoogt antwoord te geven op deze vraag.

2.2 Leerroutes, doelenlijsten en leerrouteoverzichten voor po/s(b)o

Het project Passende perspectieven voor het primair en speciaal (basis)onderwijs heeft geleid tot een drietal leerroutes die zich uitstrekken over alle domeinen uit het Referentiekader rekenen. Leerroute 1 is bedoeld voor leerlingen die in principe na het primair onderwijs uitstromen naar de hogere vormen van voortgezet (speciaal) onderwijs: gemengde (gl) of theoretische leerweg (tl) in het vmbo, havo of vwo. Voor leerlingen die referentieniveau 1F niet aan het eind van het basisonderwijs halen, maar wel een eind op weg zijn en in het vervolgonderwijs kunnen doorgroeien, is leerroute 2 ontwikkeld. Deze leerlingen stromen vaak door naar de kader- en beroepsgerichte leerweg van het vmbo. Leerlingen die in het primair of speciaal (basis)onderwijs leerroute 3 hebben gevolgd, stromen in meerderheid door naar het praktijkonderwijs.

Bij elke leerroute is een doelenlijst en een leerrouteoverzicht in A3-formaat ontwikkeld. De doelenlijsten brengen in beeld welke doelen prioriteit hebben en welke minder. Ze bestaan elk

De doelenlijsten bieden samen met de leerrouteoverzichten houvast bij het maken van een passend onderwijsaanbod voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften op het gebied van rekenen. Uitgangspunt van de leerroutes is dat niet alle leerstof, met name niet die van de bovenbouw van het po en s(b)o, aangeboden wordt. Leerstof die wel in de leerroutes voorkomt, hoeft niet altijd op formeel niveau aangeboden te worden. Dit uitgangspunt wordt verbeeld in figuur 1.

2.3 Twee leerroutes voor vmbo-bb/kb

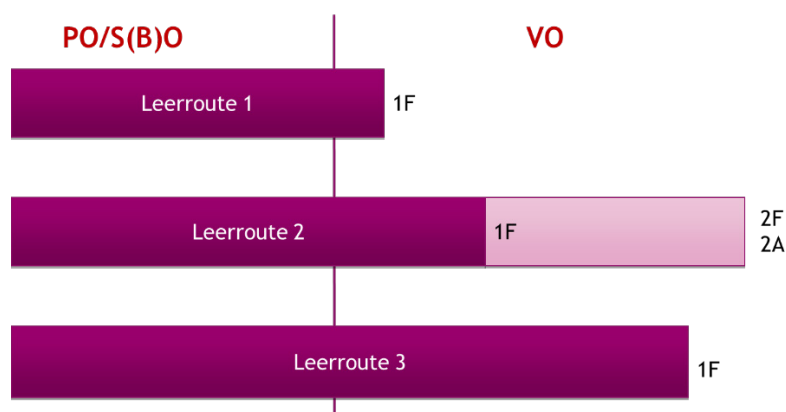
Evenals de leerroutes voor het primair en speciaal (basis)onderwijs bestaan de leerroutes vmbo uit doelenlijsten en leerrouteoverzichten. De doelenlijsten vormen elk een uitbreiding van die van leerroute 2. In de leerrouteoverzichten worden de leerlijnen uit het primair en speciaal (basis)onderwijs als het ware doorgetrokken naar het vmbo. Het beoogde eindniveau van de leerroutes vmbo is referentieniveau 2F respectievelijk de examenspecificaties voor de rekentoets 2A. Laatstgenoemde rekentoets kan overigens alleen afgelegd worden door leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg. Het verschil tussen referentieniveau 2F en de specificaties voor de rekentoets 2A wordt in het addendum 2A bij de CvTE-syllabus rekenen als volgt omschreven (CvTE, 2016):

'Het rekenexamen 2A is een eenvoudiger variant van het rekenexamen 2F. Het rekenexamen 2A is voor de kandidaten uit de doelgroep maakbaarder en haalbaarder dan het rekenexamen 2F.

Dat blijkt uit:

1. opgaven in het rekenexamen 2A zijn in meerderheid eenvoudiger dan die in het reguliere rekenexamen 2F;
2. meer opgaven dan in de reguliere rekenexamens 2F bieden kandidaten de gelegenheid deze op concrete en informele wijze op te lossen.'

Het geheel van de leerroutes Passende perspectieven ziet er dan als volgt uit.

Figuur 2: *Leerroutes po/s(b)o en vmbo*

2.4 Ernstige reken/wiskundeproblemen en dyscalculie (ERWD)

Een klein deel van de leerlingpopulatie ondervindt bij het rekenen belemmeringen die niet te wijten zijn aan een beperkt cognitief vermogen in het algemeen of aan slecht onderwijs. Dergelijke leerlingen voldoen doorgaans aan de vereisten voor hun opleiding met uitzondering van rekenen. De aard van de belemmeringen bij deze ERWD-leerlingen is divers. De meerderheid van de ERWD-leerlingen heeft in meer of mindere mate moeite met het geautomatiseerd uitvoeren van basisbewerkingen. Ook zien we vaak dat getallen zonder context voor hen weinig betekenis hebben (Ruijsenaars, Van Luit, & Van Lieshout, 2004). Als ERWD-leerlingen deze belemmeringen niet zouden ondervinden, dan zouden ze in staat moeten zijn om hun voorgeschreven referentieniveau te behalen.

De leerroutes vmbo zijn niet specifiek ontwikkeld voor ERWD-leerlingen, maar in de doelenlijsten van deze leerroutes wordt wel vermeld bij welke leerdoelspecificaties ze vaak belemmeringen ondervinden. Deze leerlingen kunnen onder voorwaarden een ERWD-variant van de rekentoets afleggen.

3. Uitgangspunten

3.1 Hoe zitten de leerroutes vmbo-bb/kb in elkaar?

Zoals gezegd vormen de doelenlijsten en het leerrouteoverzicht van leerroute 2 uit het primair en speciaal (basis)onderwijs uitgangspunt voor de leerroutes vmbo. In figuur 3 staat een voorbeeld van hoe de doelenlijsten met leerdoelen en -specificaties van deze leerroutes eruitzien.

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Getallen tot 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Getallen boven de 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen				
Getallen tot 100 op de juiste plaats op de halfliege getallenlijn (met tienvouden) tot 100 kunnen plaatsen; buurtgetallen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Getallen tot 1000 <u>globaal</u> op de juiste plaats op de halfliege getallenlijn tot 1000 kunnen plaatsen		Onderhoud	Onderhoud	
Negatieve getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen Voorbeeld Geef op een historische tijdlijn de regeerperiode van keizer Augustus van Rome weer (27 v. Chr. – 14 na Chr.). ONDERBOUW WISKUNDE				
Doel: Getallen als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien				
Getallen tot 100 als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien (bijv.: 36 als $30 + 6$; $40 - 4$; 6×6 ; $10 + 10 + 10 + 6$; 4×9 , ...) ERWD				
Getallen boven de 100 als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien ERWD				

Figuur 3: *Uitsnede uit een doelenlijst*

Bij elk van de specificaties is in de kolom *Leerroute 2 po/s(b)o* door middel van een kleurcodering aangegeven in hoeverre ze aandacht gekregen heeft in het primair en speciaal (basis)onderwijs. Hoe donkerder blauw, des te meer aandacht eraan is gegeven. De donkerste kleur blauw betekent dat de leerdoelspecificatie behaald zou moeten zijn, de lichtere kleur blauw betekent dat het leerdoel aangeboden, maar niet noodzakelijk behaald is en de lichtgrijze kleur geeft aan dat er niet of nauwelijks aan dat doel gewerkt is.

De kolommen *Leerroute vmbo 2F* en *Leerroute vmbo-bb 2A* vormen de doelenlijsten van de leerroutes vmbo. Ook in deze kolommen zijn kleur- en andere coderingen aangebracht. De betekenis van deze coderingen hangen af van in hoeverre een leerdoelspecificatie in het po/s(b)o al aan bod geweest is – en dus van de kleurcodering in de betreffende kolom. In het onderstaande schema staan de betekenissen vermeld.

<i>De cel in de kolom Leerroute 2 po/s(b)o heeft als kleur ...</i>	<i>In de bijborende kolommen Leerroute vmbo 2F of vmbo- bb 2A staat ...</i>	<i>Dit betekent ...</i>
	In de cel staat Onderhoud of Onderhoud .	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is al in het po en s(b)o afgerond. In het vmbo is onderhoud noodzakelijk.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is al in het po en s(b)o afgerond, maar is voor rekenen in het vmbo niet van belang. In het vmbo is geen onderhoud meer noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is in het po en s(b)o al aan bod geweest, maar nog niet afgerond. Leerlingen moeten aan het einde van het vmbo het leerdoel of de leerdoelspecificatie alsnog beheersen en daarom in het vmbo verder verdiepen.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Verdieping van dit leerdoel of deze leerdoelspecificatie in het vmbo is niet noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is in het po en s(b)o niet of nauwelijks aan bod geweest. Leerlingen moeten aan het einde van het vmbo het leerdoel of de leerdoelspecificatie alsnog beheersen en daarom in het vmbo aanleren.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Verdieping van dit leerdoel of de leerdoelspecificatie in het vmbo is niet noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur en de leerdoelspecificatie is met een lichtrode achtergrond afgedrukt.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie maakt geen deel uit van de leerstof van het po en s(b)o, maar wel van het vmbo en moet daarom in het vmbo aangeleerd worden. Wanneer dat bij wiskunde of een ander vak het geval is, wordt de naam van dat vak bij het leerdoel of de leerdoelspecificatie vermeld.

Ten slotte wordt bij een aantal leerdoelspecificaties met de aanduiding **ERWD** weergegeven dat verwerving van de specificatie een belemmering vormt voor de meerderheid van ERWD-leerlingen. Een dergelijke indicatie geldt zowel voor leerroute vmbo 2F als leerroute vmbo-bb 2A.

Aan de hand van dit schema kan het voorbeeld als volgt geduid worden.

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Getallen tot 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Deze leerdoelspecificaties zijn in het po en s(b)o al afgerond. In beide leerroutes van het vmbo is alleen onderhoud noodzakelijk. Ze vormen voor ERWD-leerlingen een belemmering.
Getallen boven de 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen				
Getallen tot 100 op de juiste plaats op de halfege getallenlijn (met tienvouden) tot 100 kunnen plaatsen; buurtgetallen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Idem, maar deze leerdoelspecificatie vorm geen belemmering voor ERWD-leerlingen.
Getallen tot 1000 <u>globaal</u> op de juiste plaats op de halfege getallenlijn tot 1000 kunnen plaatsen		Onderhoud	Onderhoud	
Negatieve getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen Voorbeeld Geef op een historische tijdlijn de regeerperiode van keizer Augustus van Rome weer (27 v. Chr. – 14 na Chr.). ONDERBOUW WISKUNDE				Deze leerdoelspecificatie is in het po en s(b)o niet aan bod geweest. Ze maakt wel deel uit van de leerroute vmbo 2F, maar niet van de leerroute vmbo-bb 2A.
Doel: Getallen als knooppunt in een netwerk van getsrelaties kunnen zien				
Getallen tot 100 als knooppunt in een netwerk van getsrelaties kunnen zien (bijv.: 36 als 30 + 6; 40 - 4; 6 x 6; 10 + 10 + 10 + 6; 4 x 9, ...) ERWD				Deze leerdoelspecificaties zijn in het po en s(b)o wel aan bod geweest, maar nog niet afgerond. Afronding is noodzakelijk in beide leerroutes voor het vmbo. Voor ERWD-leerlingen vormen deze leerdoelspecificaties een belemmering.
Getallen boven de 100 als knooppunt in een netwerk van getsrelaties kunnen zien ERWD				

Figuur 4: Uitsnede uit een doelenlijst met toelichting

Het leerrouteoverzicht van de vmbo-leerroutes zijn op hun beurt in één figuur weergegeven, zoals in onderstaand voorbeeld. Daar waar een leerstofonderdeel alleen voor de leerroute 2F geldt, is ze *cursief* weergegeven. De figuur kent een kolom po/s(b)o, gevolgd door de leerjaren van het vmbo. In de eerste kolom po/s(b)o zijn de leerlijnen uit leerroute 2 zonder nadere specificaties samengevat.

Domein VERBANDEN

PO/S(B)O	VMBO-1	VMBO-2	VMBO-3/4
TABELLEN Tabellen lezen Tabellen gebruiken om gegevens te ordenen	Een grafiek tekenen aan de hand van een tabel <i>Patronen in tabellen herkennen en beschrijven</i>		
GRAFIEKEN Staaf- en cirkeldiagrammen lezen en interpreteren	Andersoortige diagrammen lezen en interpreteren Grafieken aflezen Het verloop van een grafiek beschrijven Uit het verloop van een grafiek conclusies trekken Negatieve coördinaten		
	WOORDFORMULES De betekenis van variabelen in een woordformule Waarden in een woordformule invullen Formules als vuistregel of als rekenvoorschriften omgekeerd		

Figuur 5: Het leerrouteoverzicht voor het domein Verbanden

3.2 Gebruiksmogelijkheden

De leerroutes vmbo-bb/kb bieden het zicht op de gewenste begin- en eindniveaus van leerlingen in het vmbo. Ze kunnen gebruikt worden om:

- al dan niet ERWD te signaleren bij leerlingen die met rekenachterstand het vmbo binnen komen.
- prestaties van leerlingen te beoordelen in termen van het referentiekader en hun vorderingen te volgen en vast te leggen;
- bewust keuzes te maken in beoogde einddoelen of tussentijds te behalen doelen voor een leerling of een groep leerlingen;
- het rekenonderwijs te plannen;
- een bewuste keuze te maken tussen het afleggen van de rekentoets 2F of 2A;
- vorderingen van leerlingen ten opzichte van referentieniveau 2F, de toetsspecificaties 2A en beoogde einddoelen inzichtelijk te maken voor leerlingen en ouders;
- de communicatie tussen reken-, vak- en praktijkdocenten te bevorderen.

Een aantal van deze gebruiksmogelijkheden is in pilots op scholen geprobeerd. Ervaringen uit deze pilots zijn te vinden op <http://passendeperspectieven.slo.nl/vmbo-bk>.

3.3 Aandachtspunten

Als we de ontwikkelde leerroutes vmbo nader bekijken, vallen de volgende zaken op:

- Leerlingen hoeven in het vmbo niet zo veel nieuwe leerinhoud te verwerven om referentieniveau 2F te bereiken. Er is wel op ruime schaal verdieping van leerinhoud uit leerroute 2 van het primair en speciaal (basis)onderwijs noodzakelijk. Bovendien dienen leerlingen te leren functionele rekenproblemen op te lossen door toepassing van rekenkennis en -vaardigheid uit de leerroute vmbo.
- Nieuwe leerinhoud en verdieping wordt in veel gevallen bij wiskunde en andere vakken in het vmbo aangeboden. Rekenlessen die tot doel hebben nieuwe leerinhoud te verwerven voor referentieniveau 2F en de rekentoets 2A zijn weinig noodzakelijk.
- Noodzakelijke verdieping van de leerdoelspecificaties uit het domein Getallen wordt echter niet in andere vakken aangeboden. Hiervoor zou de vo-school aanvullend onderwijs moeten bieden, bijvoorbeeld in de vorm van rekenlessen.
- Het oplossen van functionele rekenproblemen verdient bovendien aandacht van de vmbo-school. Een mogelijkheid daartoe is om leerlingen rekenproblemen met opklimmende moeilijkheidsgraad aan te bieden en gezamenlijk te reflecteren op de gevolgde oplossingsstrategie. Voor dat laatste gebruikte een van de betrokken scholen de GOUD-cyclus, waarbij GOUD staat voor: Gegeven – Oplossing – Uitkomst – Dus ...
- Onderhoud van reeds verworven rekenvaardigheid is voor het vmbo van blijvend belang gedurende de hele duur van de opleiding.
- ERWD-leerlingen hoeven niet alle leerdoelen van een leerroute vmbo te beheersen. Daar staat tegenover dat ze de leerdoelen die ze wel moeten beheersen, even goed moeten beheersen als andere vmbo-leerlingen. De ER-variant van een rekentoets is doorgaans even makkelijk of moeilijk als de reguliere variant.

Tijdens de pilots is ook nog een aantal aandachtspunten naar voren gekomen ten aanzien van het gebruik van de leerroutes. Deze worden in het vervolg beschreven.

Gebruik van de leerroutes voor leerlingen zonder rekenachterstand

Bij een aantal gelegenheden is de vraag opgeworpen in hoeverre de leerroutes geschikt zijn voor leerlingen die géén rekenachterstand hebben. Deze leerlingen beheersen referentieniveau 1F en zouden op het vmbo verder kunnen werken aan het behalen van referentieniveau 2F. Als een school besluit de vmbo-leerroutes van Passende perspectieven aan alle leerlingen aan te bieden, dan vormen ze voor veel reguliere leerlingen in eerste instantie een herhaling van wat ze al (zouden moeten) beheersen. Voor deze leerlingen is het van belang dat de school deze aanwezige kennis en vaardigheden positief waardeert en hen op dit hogere niveau laat rekenen.

'Opgeven is geen optie'

Omdat de vmbo-leerlingen aan het eind van hun opleiding hoe dan ook een rekentoets moeten afleggen, is er geen mogelijkheid leerlingen 'af te schrijven', omdat hij 'het toch nooit zal leren'. Of zoals een docent op een pilotschool verwoordde: "'Opgeven is geen optie'."

Zelfstandig werken

Een aantal scholen heeft het rekenonderwijs sterk op de leest van zelfstandig werken geschoeid, vaak door de inzet van een digitale rekenmethode. Deze vorm is voor leerlingen uit de doelgroep van Passende perspectieven niet de meest geëigende. Ze zullen alleen werkend, al dan niet achter een computer, snel vastlopen en zich verlaten voelen. Bovendien kan interactie met docent, maar ook medeleerlingen voor deze leerlingen van aanzienlijke meerwaarde zijn (Hattie, 2009).

Vermenigvuldigingstafels in de rekentoets 2A

In leerroute 2A hoeven leerlingen alleen de vermenigvuldigingstafels van 1 tot en met 5 en die van 10 uit het hoofd te kennen. Wel moeten ze in staat zijn vermenigvuldigingen zoals 7×12 en 5×165 zonder rekenmachine uit te voeren. In het laatste voorbeeld moet de leerling onder andere 5×6 uitrekenen zonder dat hij de tafel van zes uit het hoofd kent. Hij kan deze berekening doen met behulp van de omkeerstrategie: $5 \times 6 = 6 \times 5$. Het verdient daarom aanbeveling dat hij de omkeerstrategie kent en kan gebruiken. In de onderstaande figuur wordt in beeld gebracht welke tafelvermenigvuldigingen een 2A-leerling uit het hoofd moet kennen en welke andere vermenigvuldigingen hij door middel van de omkeerstrategie zonder rekenmachine moet kunnen uitvoeren.

x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

Figuur 6: Vermenigvuldigingstafels in leerroute 2A. Donker = uit het hoofd kennen, licht = kunnen berekenen met de omkeerstrategie.

4. Doelenlijsten leerroutes vmbo-bb/kb

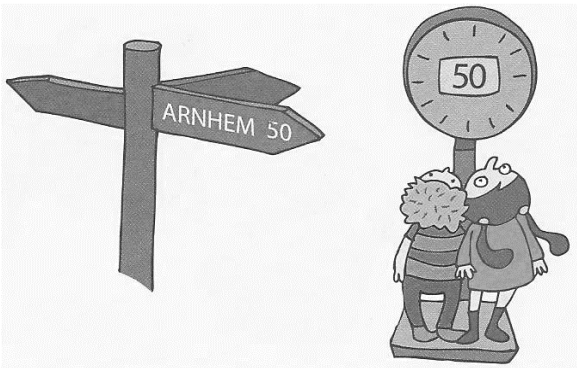
Legenda

<i>De cel in de kolom Leerroute 2 po/s(b)o heeft als kleur ...</i>	<i>In de bijborende kolommen Leerroute vmbo 2F of vmbo-bb 2A staat ...</i>	<i>Dit betekent ...</i>
	In de cel staat Onderhoud of Onderhoud .	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is al in het po en s(b)o afgerond. In het vmbo is onderhoud noodzakelijk.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is al in het po en s(b)o afgerond, maar is voor rekenen in het vmbo niet van belang. In het vmbo is geen onderhoud meer noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is in het po en s(b)o al aan bod geweest, maar nog niet afgerond. Leerlingen moeten aan het eind van het vmbo het leerdoel of de leerdoelspecificatie alsnog beheersen en daarom in het vmbo verder verdiepen.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Verdieping van dit leerdoel of deze leerdoelspecificatie in het vmbo is niet noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie is in het po en s(b)o niet of nauwelijks aan bod geweest. Leerlingen moeten aan het einde van het vmbo het leerdoel of de leerdoelspecificatie alsnog beheersen en daarom in het vmbo aanleren.
	De cel heeft een lichtgrijze kleur.	Verdieping van dit leerdoel of deze leerdoelspecificatie in het vmbo is niet noodzakelijk.
	De cel is donkerblauw of donkergroen van kleur. De leerdoelspecificatie is met een lichtrode achtergrond afgedrukt.	Het leerdoel of de leerdoelspecificatie maakt geen deel uit van de leerstof van het po en s(b)o, maar wel van het vmbo en moet daarom in het vmbo aangeleerd worden. Wanneer dat bij wiskunde of een ander vak het geval is, wordt de naam van dat vak bij het leerdoel of de leerdoelspecificatie vermeld.

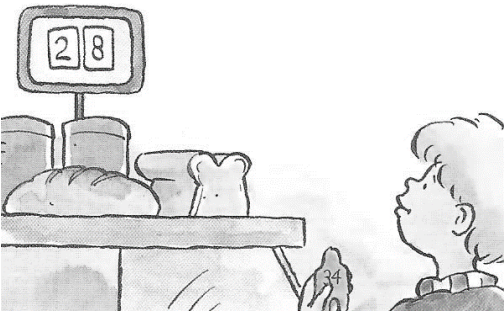
In het geval in een leerdoelspecificatie de aanduiding **ERWD** staat, vormt beheersing van de specificatie een belemmering voor leerlingen met een ERWD-indicatie.

Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Doelenlijst 1: Getallen – getalbegrip				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Je bewust zijn dat getallen verschillende betekenissen hebben				
Je bewust zijn dat getallen verschillende betekenissen kunnen hebben (hoeveelheidsgetal, volgordegetal, meetgetal, rekengetal en naamgetal)		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: De telrij kunnen opzeggen (akoestisch tellen)				
Binnen het getalgebied tot 100 (G100) de telrij kunnen opzeggen, heen en terug ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Vanaf een willekeurig getal verder en terug kunnen tellen binnen G100 (37, 38, 39, ...; 84, 83, 82, 81, ...) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Vanaf een willekeurig getal met sprongen van 10 verder en terug kunnen tellen binnen G100 (12, 22, 32, ...; 93, 83, 73, ...) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

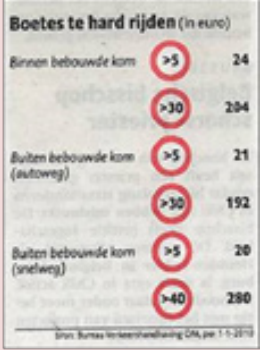
Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Binnen het getalgebied tot 1000 (G1000) de telrij kunnen opzeggen. Speciale aandacht voor de overgang rond een honderdtal (296, 297, 298, ...; 604, 603, 602, ...) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Vanaf ronde getallen kunnen tellen met sprongen van 10, 20, 50 en 100 binnen G1000 (240, 250, 260, ...); (50, 100, 150, 200, 250, ...) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Vanaf ronde getallen kunnen tellen met sprongen van 10, 20, 50 en 100 in getallen gebied boven 1000 (1250, 1270, 1290, ...); (3450, 3500, 3550, 3600, ...) ERWD				
Doel: Getalsymbolen kunnen herkennen, benoemen en noteren				
Getalsymbolen tot 100 kunnen herkennen, benoemen en noteren 		Onderhoud	Onderhoud	
Getalsymbolen tot 1000 kunnen herkennen, benoemen en noteren		Onderhoud	Onderhoud	
Getalsymbolen boven de 1000 kunnen herkennen, benoemen en noteren		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Getallen met stippen of spaties ter aanduiding van de duizendtallen kunnen herkennen, benoemen en noteren		Onderhoud	Onderhoud	
Getallen boven de miljoen als miljoen-kommagetel kunnen herkennen en noteren Voorbeeld: 6 200 000 inwoners noteren als 6,2 miljoen inwoners ERWD				Verband met doelenlijst 5. Kommagetallen
Getallen op de juiste wijze op de rekenmachine kunnen intoetsen en aflezen Voorbeeld: De uitkomst 6,1 van de berekening € 10,- minus € 3,90 kunnen interpreteren		Onderhoud	Onderhoud	Verband met doelenlijsten 5. Kommagetallen en 8. Meten, onderdeel geld

Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Negatieve getallen kunnen noteren Voorbeeld: Als er op een zeekaart –150 m vermeld staat, dan wordt daarmee een diepte van 150 m onder zeeniveau bedoeld. ONDERBOUW WISKUNDE			Alleen als ze in een context voorkomen	
Symbolen < en > kunnen gebruiken Bron afbeelding: TC Tubantia zaterdag 4 september 2010 ONDERBOUW WISKUNDE				
Haakjes kunnen gebruiken $2 + 3 \times 7 = 23$ en niet 35 $(2 + 3) \times 7 = 5 \times 7 = 35$ ONDERBOUW WISKUNDE				
Het wortelteken kunnen gebruiken en machten op de juiste wijze kunnen noteren ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Hoeveelheden kunnen tellen (resultatief tellen)				
Ongeordende hoeveelheden tot 100 kunnen tellen via strategieën als groepjes van 5 of 10 maken, tellen en wegleggen, e.d.		Onderhoud	Onderhoud	
Geordende hoeveelheden tot 100 kunnen tellen via het tellen met sprongen van 10		Onderhoud	Onderhoud	
Geordende hoeveelheden boven de 100 kunnen tellen via het tellen met sprongen van 10		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getallen kunnen structureren				
Getallen tot 10 vlot kunnen splitsen, aanvullen en in groepjes verdelen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Getallen tot 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Getallen boven de 100 kunnen vergelijken, ordenen en decimaal structureren ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen				
Getallen tot 100 op de juiste plaats op de halflege getallenlijn (met tienvouden) tot 100 kunnen plaatsen; buurgetallen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Getallen tot 1000 <u>globaal</u> op de juiste plaats op de halflege getallenlijn tot 1000 kunnen plaatsen		Onderhoud	Onderhoud	
Negatieve getallen op de getallenlijn kunnen plaatsen Voorbeeld Geef op een historische tijdlijn de regeerperiode van keizer Augustus van Rome weer (27 v. Chr. – 14 na Chr.). ONDERBOUW WISKUNDE				
Doel: Getallen als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien				
Getallen tot 100 als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien (bijvoorbeeld: 36 als $30 + 6$; $40 - 4$; 6×6 ; $10 + 10 + 10 + 6$; 4×9 , ...) ERWD				
Getallen boven de 100 als knooppunt in een netwerk van getalsrelaties kunnen zien ERWD				

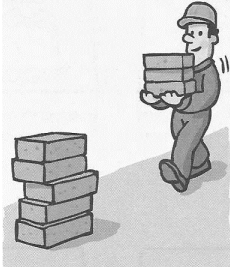
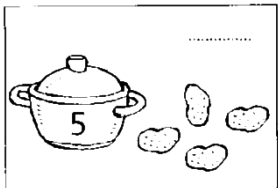
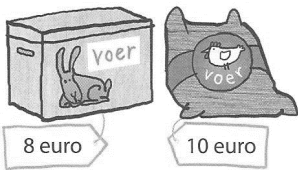
Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Getallen als een 'bijna rond getal' kunnen identificeren (bijvoorbeeld: 98 als bijna 100, 249 als bijna 250, ...) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Enig inzicht hebben in getalskenmerken zoals het even/oneven zijn, het priemgetal zijn, het deelbaar door 5 en 10 zijn ERWD				
Doel: Doorzien van de decimale structuur van getallen				
Doorzien van het akoestisch-decimale patroon van de telrij tot 100 (de vaste opeenvolging van 'eenendertig, tweeëndertig, ...; eenenveertig, tweeënveertig, ...') ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Zie ook 'tellen met sprongen van 10' eerder in deze doelenlijst.
Doorzien van het akoestisch-decimale patroon van de telrij boven de 100 ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doorzien van de decimaal-positionele structuur van getallen tot 1000 (bijvoorbeeld: doorzien dat de 3 in 634 de waarde 30 heeft) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doorzien van de decimaal-positionele structuur van getallen boven de 1000 ERWD				
Doel: Kritische zin voor getallen hebben				
Door schattend rekenen bepalen of een uitkomst goed kan zijn Voorbeeld: Een uitkomst als € 12,95 voor de opgave 'Hoeveel kosten 6 flessen cola van € 1,95?' kan niet goed zijn. ERWD				

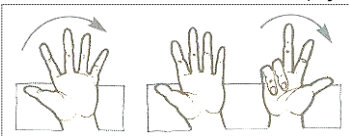
Doelenlijst 1: Getallen - getalbegrip

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
De uitkomst van op de rekenmachine berekende opgaven kritisch kunnen beschouwen		Onderhoud	Onderhoud	
Je realiseren dat het aantal inwoners van een stad nooit tot op de persoon nauwkeurig gegeven kan worden ('Er wonen 137.428 personen in de stad.')	ERWD			
Doel: Getallen kunnen afronden				
Getallen tot 1 miljoen kunnen afronden op een honderd- of duizendtal				
Getallen boven 1 miljoen kunnen afronden op een miljoental	ERWD			
Op twee manieren kunnen afronden: - afkappen, waarbij alle volgende decimalen geschrapt worden Voorbeeld: 6,37 wordt 6; 7,65 wordt 7 - afronden, waarbij de volgende decimaal als maatstaf wordt gebruikt Voorbeeld: 6,37 wordt 6 of 6,4; 7,65 wordt 8 of 7,7				
Af kunnen ronden op mooie getallen en daarbij zelf kunnen bedenken wat in een situatie een mooi getal is Voorbeeld In de supermarkt moet je in totaal € 13,36 betalen. Hoe wordt dat afgerond als je contant betaalt? ONDERBOUW WISKUNDE				

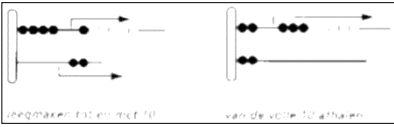
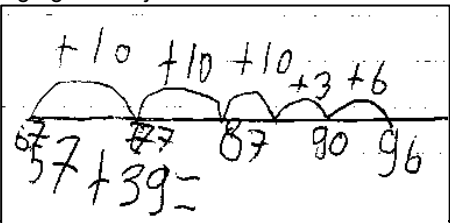
Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Optel- en aftrekstructuren herkennen en kunnen beschrijven in termen van 'zoveel erbij of eraf'				
Veranderingssituaties (+ en –) 		Onderhoud	Onderhoud	
Samenstellingssituaties (+ en –) 		Onderhoud	Onderhoud	
Verschilsituaties (–) hoeveel duurder? a 		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Formele symbolentaal kunnen gebruiken				
Plus-, min- en is gelijktaken kunnen gebruiken		Onderhoud	Onderhoud	
Optel- en aftreksituaties naar de kale som kunnen vertalen ERWD		Onderhoud		
Kale optel- of aftreksom kunnen vertalen naar een situatie (8 – 3 betekent: er waren er eerst 8, daarna gaan er 3 weg, e.d.)		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 20, gebruik van strategieën, bewerkingseigenschappen en relaties				
Een voor een kunnen tellen met ondersteuning van materiaal zoals vingers, fiches of blokjes		Onderhoud	Onderhoud	
Structurerend kunnen tellen op basis van de vijfstructuur zoals de handen, een eierdoos of een kralensnoer (bij het rekenen tot 10) 	Op basis van getalbeelden: [5], [3], 8	Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen gebruiken van de verwissel eigenschap ($2 + 6$ via $6 + 2$)		Onderhoud	Onderhoud	

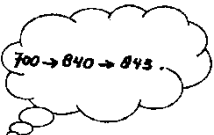
Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Structurerend kunnen tellen op basis van de vijfstructuur van de eierdoos of het rekenrek (bij het rekenen over de 10) voegmaken tot en met 10 van de volle 10 afhalen		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen gebruiken van andere strategieën zoals dubbel/bijna dubbel ($6 + 7$ via $6 + 6$ en nog 1 erbij) en de inverse-relatie ($9 - 7 = \dots$ via $7 + \dots = 9$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 20: optel- en aftrekopgaven uit het hoofd kennen				
Optel- en aftrekopgaven tot en met 10 uit het hoofd kennen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
De dubbel en corresponderende aftrekkingen uit het hoofd kennen ($4 + 4 = 8$; $8 - 4 = 4$; $6 + 6 = 12$; $12 - 6 = 6$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Optel- en aftrekopgaven tot en met 20 uit het hoofd kennen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 100: optel- en aftrekopgaven met hulp van modellen/hulpnotaties kunnen uitrekenen				
Opgaven met willekeurige getallen kunnen uitrekenen volgens de rijgaanpak op de lege getallenlijn ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Opgaven kunnen uitrekenen met behulp van tussennotaties in rekentaal (diverse strategieën) $\begin{array}{r} 83 - 46 = \\ 63 \\ 43 \\ 43 - 6 = 37 \end{array}$ ERWD			Dit kan beperkt blijven tot een enkele strategie.	
Opgaven kunnen uitrekenen volgens de splitsaanpak met behulp van geld, MAB-materiaal of ander decimaal materiaal				
Opgaven kunnen uitrekenen volgens gevarieerde aanpakken zoals • de aanvulstrategie (bijvoorbeeld: $71 - 68$ via $68 + \dots = 71$); • de compensatiestrategie (bijvoorbeeld: $49 + 36$ via $50 + 36 - 1$); • de omvormstrategie (bijvoorbeeld: $38 + 27$ via $40 + 25$); al dan niet met gebruikmaking van een model of hulplotatie. ERWD			Dit kan beperkt blijven tot een enkele strategie.	
Opgaven kunnen uitrekenen met de rekenmachine (RM)		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 100: optel- en aftrekopgaven uit het hoofd kunnen uitrekenen				
Tienvouden kunnen optellen en aftrekken ($40 + 30$; $60 - 20$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Een tienvoud bij/van een willekeurig getal kunnen optellen/aftrekken ($43 + 30$; $67 - 20$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Een getal kleiner dan 10 bij/van een willekeurig getal kunnen optellen/aftrekken, met of zonder tientaloverschrijding ($43 + 5$; $67 - 4$; $43 + 8$; $67 - 9$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Verband leggen met optellen en aftrekken onder de 10.
Tweecijferige getallen bij elkaar kunnen optellen/van elkaar kunnen aftrekken, zonder tientaloverschrijding ($43 + 25$; $67 - 34$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Tweecijferige getallen bij elkaar kunnen optellen/van elkaar kunnen aftrekken, mét tientaloverschrijding ($43 + 28$; $67 - 39$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 1000: optel- en aftrekopgaven uit het hoofd kunnen uitrekenen				
Optel- en aftrekopgaven met tienvouden en honderdvouden kunnen uitrekenen ($240 + 50$; $160 - 30$; $240 + 80$; $160 - 90$; $500 - 40$; $500 - 180$) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied tot 1000: optel- en aftrekopgaven met willekeurige getallen kunnen uitrekenen				
Opgaven met willekeurige getallen kunnen uitrekenen		Onderhoud	Onderhoud	
(Optellen/aftrekken met willekeurige getallen kunnen uitrekenen) • Via een hoofdreenstrategie, bijvoorbeeld rijgend ERWD				
• Door kolomsgewijs rekenen $\begin{array}{r} 463 \\ 382 + \\ \hline 700 \\ 140 \\ \hline 845 \end{array}$ ERWD				

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Volgens de cijferprocedure $\begin{array}{r} 467 \\ 378 + \\ \hline 845 \end{array}$ ERWD				
Met de rekenmachine (RM)		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen schatten tussen welke twee honderdvouden het antwoord van een som ligt ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Getalgebied boven de 1000: optel- en aftrekopgaven met willekeurige getallen kunnen uitrekenen				
Opgaven met willekeurige getallen op papier kunnen uitrekenen				
Volgens een hoofdrekenstrategie ERWD				
Via kolomsgewijs rekenen ERWD				
Volgens de cijferprocedure ERWD				
Met de rekenmachine		Onderhoud	Onderhoud	
De orde van grootte van de uitkomst kunnen schatten ERWD				

Doelenlijst 2: Getallen – optellen en aftrekken

Doel: Kunnen optellen en aftrekken met negatieve getallen				
De eerste term is positief of negatief, tweede en volgende termen zijn positief $2 - 7 =$ $-2 + 7 =$ $-2 - 7 =$ ONDERBOUW WISKUNDE				
Doel: kunnen optellen en aftrekken met miljoen- en miljardgetallen				
Twee miljard- of miljoengetallen bij elkaar kunnen optellen of van elkaar kunnen aftrekken 2 miljoen + 5 miljoen = 5 miljard – 2 miljard = BOVENBOUW WISKUNDE				
Een miljoengetal bij een miljardgetal kunnen optellen of van een miljardgetal kunnen aftrekken 2 miljoen + 5 miljard = BOVENBOUW WISKUNDE				
Een gewoon getal bij een miljard- of een miljoengetal kunnen optellen of van een miljard- of miljoengetal kunnen aftrekken 2 miljoen + 10.000 = 5 miljard – 200.000 = BOVENBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 3: Getallen - vermenigvuldigen

Doelenlijst 3: Getallen – vermenigvuldigen				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Vermenigvuldigstructuren herkennen en kunnen beschrijven in zoveel rijtjes/groepjes van zoveel				
Herkennen in een rechthoekstructuur 		Onderhoud	Onderhoud	
Herkennen in een groepjesstructuur 		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Ontwikkelen van de vermenigvuldigtafel				
Kennen van het x-teken		Onderhoud	Onderhoud	
Vermenigvuldigsituatie kunnen vertalen naar een keersom (4 groepjes van 4 noemen we 4×4) ERWD		Onderhoud		

Doelenlijst 3: Getallen - vermenigvuldigen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Keersom op een verpakking kunnen vertalen naar een situatie 		Onderhoud	Onderhoud	
Kale keersom kunnen vertalen naar een situatie (5 × 4 betekent 5 groepjes van 4) ERWD				
Doel: Efficiënt rekenen, gebruikmakend van de eigenschappen van getallen en bewerkingen, met eenvoudige getallen (modellen/strategieën kunnen hanteren)				
• Herhaald optellen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
• Omkeerstrategie ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
• (Elementair) verdubbelen ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
• 5× en 10× als steunpunt ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
• 1× meer, 1× minder ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Producten uit de tafels van vermenigvuldigen uit het hoofd kennen				
Tafels 1, 2, 5 en 10 ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Tafels 1 × 1 t/m 5 × 5 (dus niet de hogere tafels) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 3: Getallen - vermenigvuldigen

Tafels 1 t/m 5 en 10	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Tafels 6 t/m 9	ERWD				
Doel: Vermenigvuldigen met grote getallen					
Vermenigvuldigen van een getal met 1 cijfer met een getal met twee cijfers					
Nulregel toepassen, bijvoorbeeld bij 12×10	ERWD				
Splitsstrategie, bijvoorbeeld: $7 \times 12 = (7 \times 10) + (7 \times 2)$	ERWD				
Vermenigvuldigen van een getal met 1 cijfer met een getal met drie cijfers (7×165)					
Splitsstrategie toepassen, bijvoorbeeld: $7 \times 165 = (7 \times 100) + (7 \times 60) + (7 \times 5)$	ERWD				
Een miljard- of miljoengetal met een gewoon getal kunnen vermenigvuldigen 4×2 miljoen = 40×6 miljard = 6×40 miljard = BOVENBOUW WISKUNDE					
Vermenigvuldigen van een getal met twee cijfers met een getal met twee cijfers $36 \times 67 =$	RM inzetten.				
Doel: Globaal kunnen vermenigvuldigen					
In een context die zich daartoe leent: Celine wil vier krentenbroden kopen van € 2,95 per stuk. Heeft ze genoeg aan een briefje van 10 euro?		Onderhoud	Onderhoud		Zie ook doelenlijst 5. Kommagetallen.

Doelenlijst 3: Getallen - vermenigvuldigen

Kaal met hele getallen: 29×42 is ongeveer 30×40 ERWD				
Kaal met kommagetallen: $5 \times 19,50$ is ongeveer 5×20 ERWD				
Doel: Kunnen machtsverheffen en worteltrekken met de rekenmachine				
Met een rekenmachine machten zoals 2^2 , 2^3 en 2^5 kunnen berekenen ONDERBOUW WISKUNDE				
Met een rekenmachine wortels als $\sqrt{25}$ en $\sqrt{26}$ kunnen berekenen of benaderen ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 4: Getallen - delen

Doelenlijst 4: Getallen – delen				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Deelsituaties kunnen uitrekenen				
Rechthoekstructuur Voorbeeld: 30 koekjes in rijtjes van 6. Hoeveel koekjes per rijtje?		Onderhoud	Onderhoud	
Groepjesstructuur Voorbeeld: 32 knikkers verdelen met z'n vijven		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Ontwikkelen van deeltaal				
Kennen van :-teken		Onderhoud	Onderhoud	
Deelsituatie kunnen vertalen naar een som Voorbeeld: 36 koekjes in zakjes van 6 noemen we $36 : 6$ ERWD		Onderhoud		
Kale deelsom kunnen vertalen naar een situatie Voorbeeld: $47 : 9$ betekent 47 voorwerpen verdelen over 9 zakjes, of 47 voorwerpen in zakjes van 9		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 4: Getallen - delen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Efficiënt rekenen, gebruikmakend van de eigenschappen van getallen en bewerkingen, met eenvoudige getallen (modellen/strategieën kunnen hanteren)				
Delen via opvermenigvuldigen Voorbeeld: $36 : 6 = 6$ (1), 12 (2), 18 (3), enz.	ERWD	Onderhoud	Onderhoud	Zie ook doelenlijst 3. Vermenigvuldigen.
Delen als omgekeerde van vermenigvuldigen Voorbeeld: $30 : 6 = 5$, want $5 \times 6 = 30$	ERWD	Onderhoud	Onderhoud	
Splitsen in een context Voorbeeld: 48 euro verdelen met z'n vieren		Onderhoud	Onderhoud	
Splitsen bij kale som Voorbeeld: $48 : 4$ splitsen in $40 : 4$ en $8 : 4$	ERWD			
Doel: Deeltafels uit het hoofd kennen				
Delingen uit de tafels tot en met 10 kennen Voorbeeld: $36 : 4$; $63 : 9$	ERWD			Zie ook doelenlijst 3. Vermenigvuldigen.

Doelenlijst 4: Getallen - delen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Delingen uit de tafels 2 t/m 5 en 10 ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Idem.
Delingen uit de tafels 2, 5, 10 ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Idem.
Doel: Delen met grote getallen				
Kunnen delen door 10 bij ronde getallen Voorbeeld: 720 : 10; 980 : 10		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen delen door 100 bij ronde getallen Voorbeeld: 7200 : 100				
Kunnen delen door 10, bij kommagetallen				Zie ook doelenlijst 5. Kommagetallen.
Uit het hoofd berekenen van delingen naar analogie (met beperkt aantal nullen). Voorbeeld: 320 : 4; 3200 : 4; 4000 : 5 ERWD				
Delen van een getal met maximaal drie cijfers door een getal met maximaal twee cijfers Voorbeeld: 345 : 15				

Doelenlijst 4: Getallen - delen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Via opvermenigvuldigen ERWD				
Via de verdeelegenschap ERWD				
Via een vorm van kolomsgewijs delen ERWD				
Via cijferend delen ERWD				
Met de rekenmachine		Onderhoud	Onderhoud	
Een miljard- of miljoengetal kunnen delen door een gewoon getal 20 miljoen : 4 = 200 miljard : 40 = BOVENBOUW WISKUNDE				
Een miljardgetal kunnen delen door een miljoengetal 20 miljard : 4 miljoen = BOVENBOUW WISKUNDE				
Doel: Globaal kunnen delen				
In een context die zich daartoe leent	ERWD	Onderhoud	Onderhoud	
Als controle van de deling op de rekenmachine	ERWD	Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Doelenlijst 5: Getallen – kommagetallen				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Orde van grootte, uitspraak, schrijfwijze en betekenis van kommagetallen				
Inzicht in de betekenis van eenvoudige kommagetallen in verschillende verschijningsvormen zoals viaduchthoogte, diepte van een kanaal, inhoud van een pakje drinken, uitkomst van een berekening op de rekenmachine, temperatuur op een analoge en digitale thermometer, e.d.		Onderhoud	Onderhoud	
- Waar kom je kommagetallen in het dagelijks leven tegen? - Wanneer gebruik je kommagetallen?		Onderhoud	Onderhoud	
Kennis van de geschreven en gesproken taal rond kommagetallen: - uitspraak in alledaagse en decimale termen: 0,45 is 'nul komma vijfenveertig' maar ook 'vijfenveertig honderdsten' - noteren: hoe schrijf je 'twee komma negen'? En hoe 'vijfenzeventig honderdsten'? 0,8 = acht tiende Koppeling maken tussen kommagetallen en breuken $\frac{8}{10}$ ERWD				Tienden (en honderdsten) in het po; duizendsten in het VO

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
In toepassingssituaties kunnen herkennen en interpreteren dat kommagetallen zowel met een komma (dagelijks leven) als met een punt (rekenmachine) worden aangeduid		Onderhoud	Onderhoud	
Kennis van het feit dat stip en komma soms ook in andere betekenissen voorkomen, zoals in een bedrag als € 13.250,- en als kameraanduiding (kamer 2.45)		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Vergelijken en ordenen van kommagetallen				
Gevoel voor de (orde van) grootte van kommagetallen in een context: 1,4 km, 1,45 euro en 1,895 kg kunnen interpreteren als '1 km/euro en nog een beetje' en 'bijna twee kilo'		Onderhoud	Onderhoud	
Idem, maar in aangescherpte vorm in de zin van weten dat 1,4 km iets minder dan anderhalve km is; en dat 1,895 kg bijna 2 kg is ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Getallenlijn ter ondersteuning
Eenvoudige kommagetallen op de halflege getallenlijn kunnen plaatsen. Bijvoorbeeld: - Waar ligt 0,5 op de getallenlijn tussen 0 en 1? En 0,75? - Waar ligt 0,48 ongeveer? En 0,99? ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Eenvoudige kommagetallen in situaties met gelijke aantallen decimalen kunnen vergelijken en ordenen. Bijvoorbeeld: • Wat is meer: 1,2 l melk of 1,5 l? • Wat is meer: € 3,45 of € 3,85? • Lengte van leerlingen, weergegeven in een kommagetal, op volgorde zetten.	In toepassings-situaties, met gebruik van een model	Ook zonder toepassings-situaties	In toepassings-situaties	
Idem, maar met ongelijke aantallen decimalen. Bijvoorbeeld: • Wat is meer: 0,5 l of 0,33 l?	In toepassings-situaties	Ook zonder toepassings-situaties	In toepassings-situaties	
Verder en terug kunnen tellen met kommagetallen in de context van tellers zoals bij een kilometerteller en een fietscomputer. Bijvoorbeeld: • Wat komt na 37,8 km? En na 37,9 km? • Wat komt na 345,48 km? En na 345,49 km? ERWD	Alleen met tienden	Ook met meer decimalen	Ook met meer decimalen	
Kunnen bepalen welk getal het dichtst bij een gegeven getal ligt; of welk getal midden tussen twee gegeven getallen zoals 3,6 en 3,7 ligt ERWD	In een meetcontext	Ook zonder context	In een meet- of geldcontext	

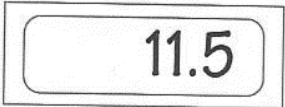
Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Waarde en betekenis van een cijfer in een kommagetal kunnen benoemen: • Wat is de 4 in 1,45 waard? • En in 40,75? En 0,84? ERWD	Wel van belang in bijvoorbeeld geldcontext	Wel van belang in een context	Wel van belang in een context	
Samenstellen en splitsen van getallen op basis van tientallig stelsel: • $3 + 0,3 + 0,04 + 0,005 =$ • $0,372 = 0,3 + 0,07 + 0,002$ ERWD	Mits alleen gewerkt wordt met tienden en honderdsten Aanbieden in een weegcontext			
Doel: Eenvoudige bewerkingen met kommagetallen kunnen uitvoeren				
Eenvoudige bewerkingen via een hoofdreenstrategie kunnen uitvoeren in situaties zoals: • 2 pakjes sap van 0,25 l; (+ of x) • een pak melk van 2 l waar een glas van 0,2 l wordt uitgeschonken; (herhaald optellen, – of :) • 6 pakjes vla van 0,5 l; enz. ERWD	Eventueel met ondersteuning van een getallenlijn of een ander model	Onderhoud	Onderhoud	Toepassings-situaties, bijvoorbeeld koken: 0,25 liter... 4 keer uit een pak...
De tienregel kunnen gebruiken in eenvoudige toepassingssituaties, voor vermenigvuldigen en delen. Bijvoorbeeld: • In 10 pakjes sap van 0,2 l zit ... l 10 pakjes appelsap à 0,2 l • € 25,– verdelen over 10 personen				

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Eenvoudige bewerkingen met kale getallen kunnen uitvoeren. Voorbeeld: $2,50 + 1,25 =$ $4 \times 1,2 =$ $1 - 0,3 =$ $0,75 + 0,75 =$ $3 \times 1,25 =$ $1 - 0,01 =$ $8 - 0,25 =$ $5 \times 2,6 =$ ERWD	Eventueel met de rekenmachine	Ook zonder rekenmachine	Ook zonder rekenmachine	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Doel: De rekenmachine efficiënt kunnen gebruiken met (complexere bewerkingen met) kommagetallen				
Hardop gesproken kommagetallen op de juiste wijze kunnen intoetsen en kommagetallen op het venster kunnen aflezen		Onderhoud	Onderhoud	
Complexere bewerkingen met kommagetallen op de rekenmachine kunnen uitvoeren; gevoel daarbij voor de orde van grootte van het antwoord Mooie bloemen € 3,95 per bos Het elftal van Aron is kampioen geworden. Alle spelers krijgen een bos bloemen. Hoeveel kost dat bij elkaar?		Onderhoud	Onderhoud	Besteed ook aandacht aan vertalen van context naar rekentaal.
Uitkomsten van een berekening op de rekenmachine met een kommagetal als uitkomst kunnen interpreteren. Voorbeeld: geldbedrag van 46 euro delen met z'n vieren		Onderhoud	Onderhoud	Besteed aandacht aan het verdwijnen van de 0 op de rekenmachine. Interpreteren in de context van geld
Een kommagetal als uitkomst kunnen interpreteren binnen een context (afronden) Voorbeeld: Er kunnen 3 kinderen in een auto. Hoeveel auto's zijn er nodig voor 13 kinderen, 20 kinderen, enzovoort? De uitkomst op de rekenmachine kunnen interpreteren. Een uitkomst van 3,2 wordt 4 auto's, 4 keer lopen met de kruitwagen, enz.		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Doel: Samenhang van kommagetallen met breuken en met de deling				
De samenhang van de eenvoudigste breuken en kommagetallen doorzien: • 0,5 (l) en $\frac{1}{2}$ (l); • 0,25 (m) en $\frac{1}{4}$ (m); • 0,75 (kg) en $\frac{3}{4}$ (kg); • 0,1 en $\frac{1}{10}$ • 0,01 en $\frac{1}{100}$		Onderhoud	Onderhoud	Leg dit uit aan de hand van de dubbele getallenlijn, bijvoorbeeld op de maatbeker.
Idem, maar ook met tienden: • 0,2 l kunnen interpreteren als $\frac{2}{10}$ l, • 1,4 km kunnen interpreteren als 1 km en nog $\frac{4}{10}$ km oftewel 400 m; enz. • Andersom: $\frac{7}{10}$ kunnen interpreteren als 0,7 • 1700 gram is 1 kg en 700 gram, of 1,7 kg ERWD				
Het resultaat van eenvoudige delingen als breuk en als kommagetal kunnen interpreteren, met behulp van de rekenmachine. Voorbeeld: $1 : 2 = \begin{array}{c} \nearrow \frac{1}{2} \\ \searrow \end{array}$ $1 : 5 = \begin{array}{c} \nearrow \frac{1}{5} \\ \searrow \end{array}$ $1 : 3 = \begin{array}{c} \nearrow \frac{1}{3} \\ \searrow \end{array}$ $1 : 6 = \begin{array}{c} \nearrow \frac{1}{6} \\ \searrow \end{array}$				
Doel: Relatie grote getallen (miljoen en miljard) en kommagetallen				
Miljoen- en miljardkommagetallen op de juiste wijze kunnen interpreteren zoals in het geval van: • een stad met 3,2 miljoen inwoners ruim 3 miljoen inwoners • een prijs van 7,4 miljoen euro (bijna 7 en een half miljoen euro) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

Doel: Afronden van kommagetallen				
Kommagetallen in eenvoudige contexten op een heel getal kunnen afronden. Voorbeeld: - Het wereldrecord verspringen is 8,98 m, dat is bijna ... m. - Je moet € 2,95 betalen voor een stukje kaas. Dat is bijna € ...		Onderhoud	Onderhoud	Leg een link met getallenlijn, zeker bij de meetcontext.
Kommagetallen in geldcontexten kunnen afronden. Voorbeeld: - In een winkel moet je 2,89 euro betalen. Je betaalt contant. Hoeveel betaal je dan? - Hoeveel betaal je als je pint met je bankpas?		Onderhoud	Onderhoud	
Kommagetallen als uitkomst op de rekenmachine tot op één of twee cijfers achter de komma kunnen afronden. Voorbeeld: het getal 1.16666666 als uitkomst van 7 euro : 6 kunnen interpreteren als (afgerond) € 1,17		Onderhoud		
Doel: Schattend rekenen met kommagetallen				
Eenvoudige schatstrategieën gebruiken om de orde van grootte van uitkomsten in contextopgaven te bepalen. Voorbeeld: - Je koopt twee broden voor € 1,98 per stuk. Hoeveel euro moet je ongeveer betalen? - Je moet € 2,95 + € 3,98 + € 4,10 betalen. Heb je genoeg aan 10 euro? ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen bepalen of een uitkomst van een berekening qua orde van grootte kan kloppen. Voorbeeld: op de rekenmachine staat 75 als uitkomst van $4 \times € 1,85$, dat kan niet goed zijn		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 5: Getallen - kommagetallen

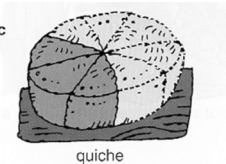
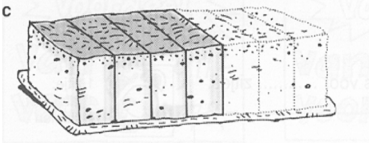
Ontbrekende komma's in een berekening kunnen toevoegen op basis van een schatting/redenering	ERWD				

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Doelenlijst 6: Verhoudingen – breuken				
Specificatie	Leerroute 2 po/so	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Breukentaal (her)kennen en benoemen				
Herkennen en benoemen van veel voorkomende breuken uit het dagelijks leven (kwartier, halve liter, een halve meter, anderhalf uur, drie kwartier); breuken in recepten		Onderhoud	Onderhoud	
(Her)kennen van de schrijfwijze en uitspraak van benoemde stambreuken in situaties zoals $\frac{1}{3}$ appel, $\frac{1}{5}$ deel van de reep, e.d.: - met woorden (een derde) - met getalsymbolen ($\frac{1}{3}$)		Onderhoud	Onderhoud	
Idem voor niet-stambreuken: $\frac{3}{5}$ reep; $1\frac{2}{3}$ stokbrood, e.d.)		Onderhoud	Onderhoud	
Een vijfde deel van alle Nederlanders korter schrijven als ' $\frac{1}{5}$ deel van ...'		Onderhoud	Onderhoud	
Teller en noemer kunnen benoemen		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Beschrijven van een deel van een geheel met een breuk				
Verdelen van een strook (of cirkel) en benoemen van de stukken als breuk: Als je een strook of cirkel in vieren verdeelt en er 1 stuk van neemt, noemen we dat een kwart ($\frac{1}{4}$) strook of cirkel (noteren met een horizontale breukstreep).		Onderhoud	Onderhoud	Breid uit naar andere vormen, zoals het vierkant. Maak gebruik van vouwblaadjes.

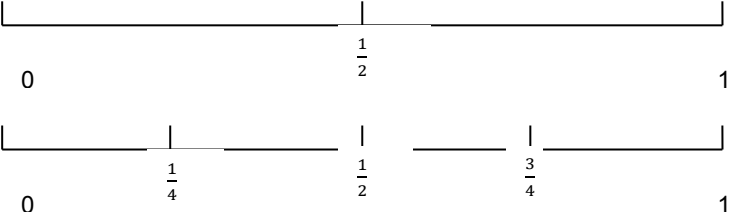
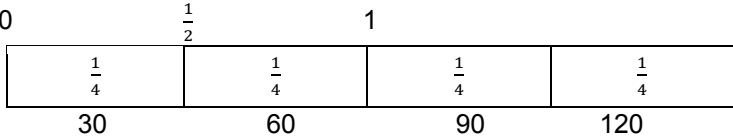
Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Kunnen interpreteren van breuken in termen van verdeel- en breekhandelingen. $\frac{3}{8}$ pizza houdt in: je verdeelt de pizza in 8 gelijke delen, en neemt er daar 3 van. $1\frac{2}{3}$ reep houdt in: je hebt 1 hele reep, en nog 2 stukken van een in drieën verdeelde reep.		Onderhoud	Onderhoud	Denk ook aan het verdelen van de cake.
Begrijpen dat een breuk de uitkomst van een deling is: Een pizza verdelen met z'n drieën: $1 : 3 = \frac{1}{3}$ pizza (stambreuk)	Met ondersteuning van een model (cirkel ligt hier voor de hand)	Onderhoud	Onderhoud	Deelsituaties, gerelateerd aan dagelijkse situaties
Drie pizza's verdelen met z'n vieren: $3 : 4 = \frac{3}{4}$ pizza (elementaire breuk)	Met ondersteuning van een model	Onderhoud	Onderhoud	Op handelend niveau uitvoeren

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Doel: Elementaire breuken kunnen vergelijken, ordenen en plaatsen op een getallenlijn																		
Veel voorkomende breuken vergelijken. Voorbeeld: • Wat is meer, $\frac{1}{2}$ liter of $\frac{1}{4}$ liter? $\frac{1}{4}$ banketstaaf of $\frac{1}{8}$ van dezelfde banketstaaf? • $\frac{1}{5}$ pizza of $\frac{1}{6}$ van dezelfde pizza? Gebruik van de strook (banketstaaf) als verklaring. <table><tr><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td></tr></table> <table><tr><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td></tr></table>	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$		Onderhoud	Onderhoud			
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$															
$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$											
Veelvoorkomende breuken vergelijken door gelijknamig maken, met de strook als ondersteuning <table><tr><td>$\frac{1}{2}$</td><td>$\frac{1}{2}$</td></tr></table> <table><tr><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td><td>$\frac{1}{4}$</td></tr></table> <table><tr><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td><td>$\frac{1}{8}$</td></tr></table>	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$		Onderhoud	Onderhoud	
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$																	
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$															
$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$											

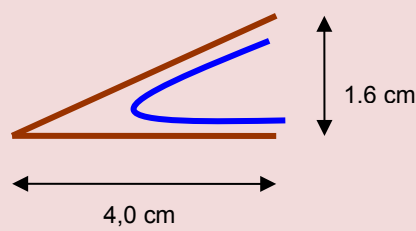
Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Veel voorkomende breuken vergelijken door ordenen en plaatsen op de getallenlijn. Voorbeeld: Waar ligt $\frac{1}{2}$ op de getallenlijn tussen 0 en 1? En $\frac{3}{4}$? En $\frac{1}{10}$? ERWD	Blijven benoemen, dus bijvoorbeeld $\frac{1}{2}$ meter en $\frac{3}{4}$ meter En blijven koppelen aan deel van een geheel	Blijven benoemen, dus bijvoorbeeld $\frac{1}{2}$ meter en $\frac{3}{4}$ meter En blijven koppelen aan deel van een geheel		Ook een verticale lijn, in verband met een meetlijn op bijvoorbeeld een maatbeker
Vergelijken van stambreuken en elementaire breuken: Wat is meer: $\frac{1}{3}$ of $\frac{3}{4}$? ERWD	Ook handelend mag nog Tekenen/modellen inzette	Ook handelend mag nog Tekenen/modellen inzetten		
Doel: Deel van een hoeveelheid kunnen bepalen; ook schattend/ongeveer rekenen				
Deel van een hoeveelheid kunnen bepalen Hoeveel is $\frac{1}{4}$ van een plank van 120 centimeter met ondersteuning van de strook:		Onderhoud	Onderhoud	Koppelen aan dagelijkse situaties
Bepalen van een deel van een hoeveelheid in andere meetsituaties (stambreuken): $\frac{1}{2}$ deel van 1000 (ml) $\frac{1}{4}$ deel van de klas (28 kinderen) $\frac{1}{3}$ deel van 150 euro		Onderhoud	Onderhoud	Leg een link met andere leerlijnen (bijvoorbeeld meten, delen).

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Bepalen van een deel van een hoeveelheid in andere meetsituaties (niet-stambreuken): $\frac{3}{5}$ deel van een trein met 100 passagiers		Onderhoud	Onderhoud							
Schattend bepalen van een deel van een hoeveelheid: $\frac{1}{4}$ deel van 82 is ongeveer ... $\frac{1}{3}$ deel van 9165 inwoners is ongeveer ... ERWD	Houd rekening met de onderliggende rekenvaardigheid.	Houd rekening met de onderliggende rekenvaardigheid.	Houd rekening met de onderliggende rekenvaardigheid.	Leg een link met andere leerlijnen (bijvoorbeeld meten, delen).						
Doel: taal van verhoudingen (per, op, van de) kennen										
Kennen van taal van verhoudingen: 1 van de 5 leerlingen heeft bruine ogen. 2 op de 3 inwoners doet aan hardlopen.	'Van de' wel, 'op de' niet	Ook 'op de'	Alleen 'van de'							
2 op de 3 inwoners is $\frac{2}{3}$ deel van alle inwoners										
BOVENBOUW WISKUNDE										
Doel: eenvoudige verhoudingsproblemen (met mooie getallen) oplossen										
Oplossen van verhoudingsproblemen: 2 broodjes kosten 3 euro, hoeveel kosten 8 broodjes? (met de verhoudingstabel): <table><tr><td>Aantal</td><td>2</td><td>8</td></tr><tr><td>Euro</td><td>3</td><td>12</td></tr></table>	Aantal	2	8	Euro	3	12	Grote twijfel over verhoudingstabel	Ook met verhoudingstabel	Ook met verhoudingstabel	
Aantal	2	8								
Euro	3	12								
In verhouding kunnen vergelijken: Wat is relatief duurder: 350 gram pindakaas voor € 2,40 of 500 gram pindakaas voor € 3,50?										
WISKUNDE										

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Vergroting van meetkundige figuren in verband kunnen brengen met verhoudingen Voorbeeld: In de onderstaande figuur staat een logo van een bedrijf met enkele afmetingen. Stel dat je dit logo ergens moet schilderen en dat het 80 cm hoog moet worden. Hoe breed wordt het logo dan? WISKUNDE				
Doel: Eenvoudige relaties tussen breuken, kommagetallen en procenten herkennen				
Van de meest voorkomende breuken het bijbehorende kommagetal kennen: • $\frac{1}{2}$ en 0,5 • $\frac{1}{4}$ en 0,25 • $\frac{3}{4}$ en 0,75 • $\frac{1}{10}$ en 0,1 • $\frac{1}{100}$ en 0,01 • 3,5 is drie en een half ERWD		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Het bij een breuk behorende kommagetal kunnen bepalen met de rekenmachine: • $\frac{1}{4} = 1 : 4 = 0,25$; $\frac{3}{4} = 3 : 4 = 0,75$ • $\frac{1}{10} = 1 : 10 = 0,1$; $\frac{1}{100} = 1 : 100 = 0,01$ • $\frac{1}{3} = 1 : 3 = 0,3333$; $\frac{3}{5} = 3 : 5 = 0,6$ • $\frac{1}{5} = 1 : 5 = 0,2$; $\frac{4}{5} = 4 : 5 = 0,8$		Onderhoud	Onderhoud	Punt en komma uit elkaar houden Verband met leerlijn kommagetallen
De samenhang tussen de meest voorkomende breuken, kommagetallen en procenten kennen 50% nemen is hetzelfde als 'de helft nemen' en hetzelfde als 'delen door 2' • $\frac{1}{2} = 0,5 = 50\%$ • $\frac{1}{4} = 0,25 = 25\%$ • $\frac{3}{4} = 0,75 = 75\%$ • $\frac{1}{10} = 0,1 = 10\%$ • $\frac{1}{100} = 0,01 = 1\%$ '1 op de 4' is 25% of 'een kwart van' ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Benoem ook in dagelijkse toepassings-situaties: De tweede voor de helft van de prijs; 50% korting op de broek, dus voor de helft van de prijs.
Eenvoudige breuken in relatie tot andere breuken zien (een breuk als een knooppunt in een netwerk van relaties): • $\frac{3}{4}$ stokbrood zien als 3 keer $\frac{1}{4}$ stokbrood; • als $\frac{1}{2} + \frac{1}{4}$ stokbrood; • als $1 - \frac{1}{4}$ stokbrood. ERWD	Met strook als ondersteuning groen voor $\frac{1}{2} + \frac{1}{4}$ en 3 keer $\frac{1}{4}$	Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

De samenhang tussen andere breuken, kommagetallen en procenten doorzien (met rekenmachine): $\frac{1}{8} = 1 : 8 = 0,125 = 12,5 \%$ $\frac{1}{5} = 1 : 5 = 0,2 = 20\%$ $\frac{1}{3} = 0,33333 \approx 33\%$ $\frac{3}{5} = 3 : 5 = 0,6 = 60\%$ (of 3 keer 20 %)				
Met een rekenmachine breuken en procenten berekenen of benaderen als eindige decimale getallen. BOVENBOUW WISKUNDE				
Doel: optellen en aftrekken van veelvoorkomende gelijknamige en ongelijknamige breuken binnen een betekenisvolle situatie				
'Helen' uit een breuk halen: Je koopt 8 stukken van $\frac{1}{4}$ pizza, hoeveel hele pizza's heb je dan?	In contextsituaties.	Onderhoud	Onderhoud	
Optellen en aftrekken van eenvoudige benoemde breuken: $\frac{1}{4}$ stokbrood + $\frac{3}{4}$ stokbrood 1 pizza – $\frac{2}{3}$ pizza		Onderhoud	Onderhoud	
Optellen en aftrekken van ongelijknamige breuken (op basis van gelijknamig maken): $\frac{1}{2}$ stokbrood + $\frac{1}{4}$ stokbrood $1 \frac{1}{2}$ pizza – $\frac{1}{4}$ pizza ERWD	Niet op formeel niveau, maar wel als het getekend kan worden, of met de strook	Niet op formeel niveau, maar wel als het getekend kan worden, of met de strook	Niet op formeel niveau, maar wel als het getekend kan worden, of met de strook	
Doel: informeel vermenigvuldigen en delen met breuken				
Vermenigvuldigen en delen in concrete situaties: - Hoeveel pakjes drinken van $\frac{1}{4}$ liter is evenveel als $1 \frac{1}{2}$ liter? - Hoeveel pakjes slagroom van $\frac{1}{8}$ liter moet ik kopen als ik 1 liter nodig heb?	Niet op formeel niveau, maar wel als het getekend kan worden, of met de strook	Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 6: Verhoudingen - breuken

Vermenigvuldigen en delen met kale breuksommen: $4 \times \frac{1}{8}$ pizza $(\frac{1}{8} + \frac{1}{8} + \frac{1}{8} + \frac{1}{8})$ $3 \times \frac{1}{4}$ reep ERWD	Niet op formeel niveau, maar wel als het getekend kan worden, of met de strook			Leg een link met vermenigvuldigen als herhaald optellen.
Een informele schrijfwijze als een kwart van 260 kunnen schrijven als breukvermenigvuldiging $\frac{1}{4} \times 260$ of deling $\frac{260}{4}$ ERWD				

Doelenlijst 7: Verhoudingen - procenten

Doelenlijst 7: Verhoudingen – procenten				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: de taal kennen (uitspraak en schrijfwijze)				
%-teken herkennen en benoemen		Onderhoud	Onderhoud	
Weten dat het geheel 100% is		Onderhoud	Onderhoud	
Betekenis van het woord 'procent' kennen ('van de 100')		Onderhoud	Onderhoud	Koppel dit aan geld. Het gaat om een verhouding, dus de relatie leggen met verhoudingen.
Weten dat percentages relatief zijn: 20% van iets kan meer zijn dan 50% van iets anders				Dit hoort eigenlijk bij 1S, maar moet kunnen in context/situaties dagelijks leven.
Doel: percentages globaal kunnen interpreteren in gebruikssituaties				
Weten wat het betekent, als in een trui staat: 100% katoen, of 80% katoen 20% nylon 		Onderhoud	Onderhoud	Denk aan antwoorden als: veel/weinig, meer/minder katoen.

Doelenlijst 7: Verhoudingen - procenten

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Weten wat het betekent, als op een pot of pak staat: 15% extra pindakaas, koekjes		Onderhoud	Onderhoud	
Weten wat 'korting' in procenten betekent 25% korting is iets anders dan 25 euro korting		Onderhoud	Onderhoud	
Globaal tekenen van percentages Voorbeelden: • Een pak yoghurt is voor 25% vol. • 40% van de batterij is leeg. • Het bos is voor 90% afgebrand.		Onderhoud	Onderhoud	
Weten dat je percentages niet bij elkaar kunt optellen: • Je krijgt 50% korting op een broek, de week erop krijg je nog eens 50% korting. Klopt het dat je in totaal dan 100% korting krijgt?				
Doel: Percentages van een verdeling kunnen aanvullen tot 100% (het complement kunnen berekenen)				
Percentages kunnen aanvullen tot 100% in een context: • Een trui bestaat voor 85% uit katoen en de rest is nylon. Hoeveel procent nylon zit in de trui? • In een klas zit 48% jongens. Hoeveel procent meisjes?		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 7: Verhoudingen - procenten

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Percentages globaal kunnen aflezen van een ingedeelde cirkeldiagram en strook				
In een cirkeldiagram (verdeeld in tienden of kwarten) percentages globaal kunnen aflezen: - Cirkeldiagram geeft de uitslag van een stemming in procenten. - Wie heeft gewonnen? - Wie heeft verloren? - Wie heeft de meeste/ minste stemmers?		Onderhoud	Onderhoud	Het gaat om het lezen van een diagram. Koppelen aan doelenlijst 6. breuken.
Idem maar dan aflezen van een strook: - het opladen van een batterij; - balk op de computer voor het laden van bijvoorbeeld een programma.		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: eenvoudige relaties kunnen herkennen en benoemen (van percentage naar breuk)				
Eenvoudige relaties tussen percentages en breuken herkennen en benoemen: 50% is 'de helft nemen' of 50% is hetzelfde als 'delen door 2'. 25% is 25 van de 100 of '1 van de 4', 'een kwart van'. 10% is 10 van de 100, of 1 van de 10 ($\frac{1}{10}$). 1% nemen is '1 van de 100' ($\frac{1}{100}$) of 'delen door 100'. ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Van breuk naar percentage staat in de lijn breuken.
Andere relaties tussen percentages en breuken herkennen en benoemen: 20% is 20 van de 100 of '1 van de 5', delen door 5. ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Percentage bepalen aan de hand van ankerpunten: 15% = 10% en nog 5% 35% = 30% en nog 5% Strook als verklaring en verhoudingstabel als ondersteuning.				

Doelenlijst 7: Verhoudingen - procenten

Doel: Eenvoudige percentages van een rond bedrag kunnen uitrekenen				
Eenvoudige percentages van een rond bedrag kunnen uitrekenen via de bijbehorende breuk/deling: • 50% van € 90 • 25% van € 200 • 10% van € 160 • 1% van € 450	Blijven koppelen aan de bijbehorende breuk	Onderhoud	Onderhoud	Van de 200 kan ook, maar dan met inzet van de rekenmachine
ERWD				
Uitrekenen via 1% regel				
Op basis van eenvoudige ronde getallen in een context, het percentage berekenen (hoeveel procent winst/verlies/toename): • Trui nu van € 200 voor € 100. Hoeveel procent korting?		Onderhoud	Onderhoud	
Percentages kunnen berekenen • Hoeveel procent is € 63 van € 90?				
ONDERBOUW WISKUNDE				
• 20% van een bedrag berekenen met strook of verhoudingstabel		Onderhoud	Onderhoud	
Berekenen van 15% van 60, via de ankerpunten 10% en 5% met strook als ondersteuning	Niet als ze 12 zijn	Wel als ze 16 zijn	Wel als ze 16 zijn	
Kunnen schatten met percentages (in contextsituaties): • 50% van 98 is ongeveer • 25% van € 79,95 is ongeveer				
ERWD				

Doelenlijst 7A: Verhoudingen - samengestelde grootheden

Doelenlijst 7A: Verhoudingen – samengestelde grootheden				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: de waarde van een samengestelde grootheid berekenen				
Een auto rijdt in een half uur 40 km. Wat is zijn (gemiddelde) snelheid? NATUUR-/SCHEIKUNDE 1				
Doel: de waarde van een van de onderliggende grootheden berekenen				
Een auto rijdt gemiddeld 80 km/uur. Hoeveel legt hij af in 1,5 uur? NATUUR-/SCHEIKUNDE 1				
Een auto rijdt gemiddeld 80 km/uur. Hoe lang doet hij over 60 km? NATUUR-/SCHEIKUNDE 1				

Doelenlijst 8: Meten - geld (tijd en temperatuur)

Doelenlijst 8: Meten – geld (tijd en temperatuur)				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: weten welke eurobiljetten en euromunten er zijn en welke waarde ze hebben				
				Houd hier in de aanloop ook rekening met de ervaring dat zwakke rekenaars waarde en aantal door elkaar halen. Zie Speciaal Rekenen, Waarde van geld www.speciaalrekenen.nl, of www.rekenweb.nl, geld.
Doel: uitspraak en notatiewijzen van geldbedragen kennen en kunnen interpreteren				
Voorbeelden: • € 1,65 is 1 euro en 65 eurocent. • Hoe spreek je € 0,02 uit? • Hoe noteer je: 1 euro en vijfendertig eurocent? En 5 eurocent?				
Weten dat 1 ton in geld gelijk is aan € 100 000				

Doelenlijst 8 Meten - geld (tijd en temperatuur)

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: bedragen kunnen samenstellen met (zo min mogelijk) biljetten en munten				
Bedragen kunnen samenstellen: Handelend met concreet materiaal				Optie: applet Waarde van geld gebruiken: www.rekenweb.nl , geld.
Via afbeeldingen				Denk bijvoorbeeld aan het aflezen van een bedrag op de kassa en dat kunnen samenstellen.
Van beschrijvingen op papier				
Doel: het totaal bepalen van een aantal biljetten en munten (geld tellen)				
Het totaal bepalen: Concreet (met echt geld)		Onderhoud	Onderhoud	Hier ook: vergelijken van twee groepjes met munten of briefjes. Waar ligt meer? (vergelijk waarde en aantal)
Afbeeldingen (of in tabellen)		Onderhoud	Onderhoud	Optie: applet Waarde van geld gebruiken: www.rekenweb.nl , geld
Met woorden	Niet in PO, wel in VO			

Doelenlijst 8: Meten - geld (tijd en temperatuur)

Doel: Veel voorkomende munteenheden omrekenen (bijvoorbeeld aangeven met welke biljetten en munten terugbetaald kan worden in winkelsituaties)				
Gepast betalen Voorbeeld: Mette koopt een computerspelletje van € 44,50. Hoe kan ze dat gepast betalen?		Onderhoud	Onderhoud	Hier ook de applet Waarde van geld gebruiken (Speciaal Rekenen)
Terugbetalen Voorbeeld: Mette betaalt met een briefje van 50 euro. Welke munten/briefjes kan ze terugkrijgen?		Onderhoud	Onderhoud	Stuur aan op de aanvulstrategie. Leg verband leggen met leerlijn optellen/afrekken en getalbegrip.
Doel: globaal schatten van het totaal van enkele bedragen				
Voorbeeld: Je koopt 2 broden van € 1,98 per stuk en betaalt met een briefje van 5 euro. Is dat genoeg? ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Zie ook doelenlijst 3. Vermenigvuldigen (mag met RM).
Extra 1: Afkappen van bedragen en dat gebruiken bij het maken van een schatting Voorbeeld: Je moet € 19,95 + € 1,19 + € 2,95 betalen. Hoeveel kost dat ongeveer? (het gaat hier dus om 19 + 1 + 2) ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Extra 2: Afronden van bedragen en dat gebruiken bij het maken van een schatting Voorbeelden: - Een bedrag als € 19,95 plaatsen tussen 19 en 20 euro. Later: € 19,95 ~ € 20. € 1,19 ligt tussen 1 en 2 euro. Dichterbij 1 dan bij 2 euro, enzovoort. - Je moet € 19,95 + € 1,19 + € 2,95 betalen. Hoeveel kost dat ongeveer? ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Je kunt ook kiezen voor het consequent naar boven afronden van getallen in een geldcontext.

Doelenlijst 8 Meten - geld (tijd en temperatuur)

Doel: geld wisselen				
Wisselen van bedragen in één biljet/muntsoort Voorbeeld: Voor het karretje bij AH heb je muntjes van 50 cent nodig. Je hebt alleen maar munten van 2 euro in je portemonnee. Hoeveel munten van 50 cent krijg je voor 2 euro?		Onderhoud	Onderhoud	Applet Waarde van geld gebruiken
Wisselen van de ene biljet/muntsoort in een ander biljet/muntsoort Voorbeelden: - In de parkeerautomaat kun je alleen met briefjes van 5 of 10 euro, of met losse munten betalen. Anna heeft een briefje van 50 euro. Hoeveel briefjes van 5 euro kan ze daarvoor wisselen? - Je hebt 20 munten van 50 cent gespaard, hoeveel euro is dat?		Onderhoud	Onderhoud	Concreet doen/leggen Andere optie: applet Waarde van geld gebruiken
Doel: Enig inzicht hebben in de orde van grootte van veel voorkomende prijzen in het dagelijks leven				
Voorbeelden: - Hoeveel kost een brood ongeveer? € 0,20 of € 20? - En een paar schoenen? € 5, € 50 of € 500? - Een mobieltje, een iPod, sms'je versturen, ...				Zoek ook voorbeelden ook in het dagelijks leven van leerlingen. Indien mogelijk: laat leerlingen zelf een schatting maken en geef geen keuze-mogelijkheden.
Doel: geld in verband brengen met decimale getallen				
Voorbeelden: € 1,65 is 1 euro en ... eurocent. € 2,07 is 2 euro en ... eurocent. - Wat is 65 waard in € 1,65? - Hoe betaal je?		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 8: Meten - geld (tijd en temperatuur)

Extra: - Weten dat er verschillende manieren van betalen zijn, bijvoorbeeld met pinpas, chipknip, via internet, contant - Kennis maken met termen als schuld, sparen, lenen		Onderhoud		Deze zijn toegevoegd in verband met relevante en belangrijke maatschappelijke vaardigheden
METEN, onderdeel tijd				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo		Opmerkingen
Doel: Tijdbeleving/tijdsbesef (staat niet in het RK)				
Tijdsbesef Heeft een idee van de 'continuïteit van de tijd': het ritme van dag en nacht; een dag bestaat uit een ochtend, middag, avond en nacht en dat herhaalt zich steeds Maar ook: een week herhaalt zich steeds.				Dit is niet altijd haalbaar. Denk bijvoorbeeld aan autistische kinderen. Als je hier keuzes in moet maken, dan per kind beoordelen of het lukt. Geen hoofddoel van maken
Tijdbeleving Waarom lijkt een minuut in de wachtkamer bij de tandarts veel langer te duren dan een minuut in de speeltuin?				Zie opmerkingen bij vorige doel
Doel: een aantal (bij voorkeur eigen) referentiematen met betrekking tot tijd kennen				
Voorbeeld: Wat kun je allemaal doen in een minuutje? Een seconde duurt 1 tel.		Onderhoud	Onderhoud	
Weten wanneer je welke tijdseenheid gebruikt - Ik kan 50 ... m'n adem inhouden. - Tanden poetsen duurt ongeveer 2 ...		Onderhoud	Onderhoud	Wel: seconde, minuut, uur, dag, week, maand, jaar Niet: eeuw, millennium

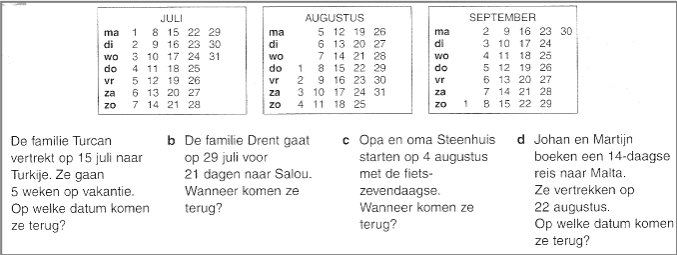
Doelenlijst 8 Meten - geld (tijd en temperatuur)

Voorbeelden (snelheid) - Een wandelaar loopt ongeveer 5 km in een uur. - Je fietst ongeveer 15 km per uur. - Een hardloper loopt ongeveer 11 km per uur.	ERWD	Onderhoud	Onderhoud	
Doel: aflezen van analoge tijden en digitale tijden				
Ritme van een dag (24 uur): uur, minuut, seconde.		Onderhoud	Onderhoud	Weten dat een dag 24 uur heeft (etmaal) en het verband hier tussen kennen: 60 minuten in een uur, 60 seconden in een minuut. Gebruik hier eventueel de stopwatch bij.
Van hele en halve uren, kwartieren en vijf minuten de standen op de klok kunnen benoemen (analoog)		Onderhoud	Onderhoud	
Een kloktijd benoemen vanuit 'ankerpunten': 'Het is bijna half 6.' of 'Het is net elf uur geweest.'		Onderhoud	Onderhoud	Gebruik hier ook pratende klok: www.speciaalrekenen.nl , pratende klok demo of www.rekenweb.nl , spelletjes, tijd, pratende klok.
Aflezen van de analoge klok (analoog).		Onderhoud	Onderhoud	Niet op de minuut nauwkeurig, wel ongeveer (het is even voor/over ..., enzovoort): zie vorige doel

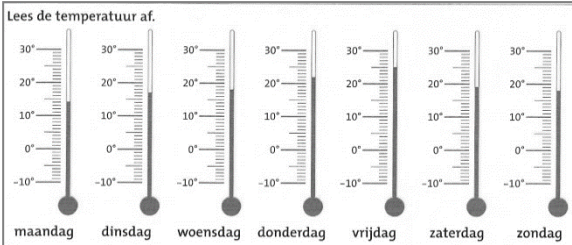
Doelenlijst 8: Meten - geld (tijd en temperatuur)

Lagere digitale tijden kunnen benoemen (09:35).		Onderhoud	Onderhoud	Zie 'pratende klok'
Hogere digitale tijden kunnen benoemen (21:35).		Onderhoud	Onderhoud	Idem
Hoe kun je zien of het voor of na de middag is? Bijvoorbeeld bij 11.15 uur?		Onderhoud	Onderhoud	Idem
Doel: Omzetten van analoge tijden in digitale tijden en omgekeerd				
Omzetten van analoge tijden in digitale tijden en omgekeerd				Bij voorkeur niet via werkbladen, maar met applet Pratende klok www.speciaalrekenen.nl of www.rekenweb.nl , spelletjes, tijd, pratende klok
Doel: schattingen maken over tijdsduur				
Voorbeeld: • De trein vertrekt over 10 minuten. Je moet je tas nog inpakken en een stukje lopen. Haal je de trein?				Dit gaat dus om toepassen van kennis over referentiematen. Globaal klokkijken (zie ook Speciaal Rekenen), pratende klok
• Het is 's avonds vijf voor half 9. De trein vertrekt om 20:47. Hoeveel tijd heb je nog? (ruim 20 minuten)		Onderhoud	Onderhoud	
Extra 1: • Leerlingen leren de NS-routeplanner te gebruiken. Of 9292OV.	verkennen			Dit kan ook in v(s)o, maar het is wel een relevant maatschappelijk doel. Zie ook onderdeel 'Verbanden'.

Doelenlijst 8 Meten - geld (tijd en temperatuur)

Doel: Notatie van een datum in cijfers				
Aan de hand van een kalender uitzoeken: - hoeveel maanden een jaar heeft; - hoeveel dagen een maand heeft; - datum aflezen; - getallen op een kalender/in een agenda interpreteren: wat betekent de 48 op de kalender (weeknummer)?	Vanuit een eenvoudige kalender			En het verband hier tussen kennen: 12 maanden in een jaar, 52 weken in een jaar, ongeveer 4 weken in een maand; een maand heeft 30 of 31 dagen. Eeuw: een keer aan de orde stellen, maar is niet direct iets voor de langlopende lijn
De familie Turcan vertrekt op 15 juli naar Turkije. Ze gaan 5 weken op vakantie. Op welke datum komen ze terug? b De familie Drent gaat op 29 juli voor 21 dagen naar Salou. Wanneer komen ze terug? c Opa en oma Steenhuis starten op 4 augustus met de fiets-zevendaagse. Wanneer komen ze terug? d Johan en Martijn boeken een 14-daagse reis naar Malta. Ze vertrekken op 22 augustus. Op welke datum komen ze terug?		Onderhoud	Onderhoud	
Uitleggen de hoeveelste maand bijvoorbeeld augustus is en dit gebruiken bij een datumaanduiding in cijfers. - Hoe schrijf je kort: 13 april 2008? - Wat betekent: 23-11-2007?		Onderhoud	Onderhoud	
METEN, onderdeel temperatuur				
Specificatie	Leerroute 2 po/so	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Doel: verschillende soorten thermometers kennen als instrument om temperatuur te meten				
Voorbeelden thermometers: - warmte thermometer (analoog en digitaal) - koortsthermometer (analoog en digitaal)				

Doelenlijst 8: Meten - geld (tijd en temperatuur)

Begrijpen welk getal de temperatuur aangeeft op bijvoorbeeld een magnetron, een oven, een barometer.				
Doel: aflezen van de temperatuur op een thermometer (inclusief uitspreken en noteren in °C)				
Binnen/buitenthermometer (weer) Wat is de temperatuur volgens deze thermometers? Lees de temperatuur af. maandag dinsdag woensdag donderdag vrijdag zaterdag zondag		Onderhoud	Onderhoud	Laat ook eens een digitale thermometer aflezen. Leg dan de link met doelenlijst 5. Kommagetallen.
Lichaamstemperatuur Wat is de lichaamstemperatuur van deze persoon?		Onderhoud	Onderhoud	Laat ook de digitale thermometer aflezen. Leg dan de link met doelenlijst 5. Kommagetallen.
Negatieve temperaturen aflezen en kunnen interpreteren als 'vorst' ONDERBOUW WISKUNDE				
Doel: enkele temperatuurfeiten kennen en kunnen toepassen				
Vriespunt ligt bij 0 °C.		Onderhoud	Onderhoud	
Kookpunt van water ligt bij 100 °C.		Onderhoud	Onderhoud	
Kamertemperatuur is ongeveer 20°C.		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 8 Meten - geld (tijd en temperatuur)

• Normale lichaamstemperatuur ligt tussen de 36 en de 37 °C. • Tot 38 °C spreek je van verhoging. • Vanaf 38 °C heb je koorts. • Boven de 40 °C heb je zware koorts. • Een lichaamstemperatuur van 44 °C of van 32 °C kan niet (dus de grenzen van lichaamstemperatuur: je kunt geen 100°C koorts hebben).		Onderhoud	Onderhoud	
• Het is –10 °C. Is het dan lente, zomer, herfst of winter? • Het is buiten 35°C. Is het dan warm, of valt het wel mee? • Bij een buitentemperatuur van 60°C of van –60°C is geen leven mogelijk (de beperktheid van de temperatuur).		Onderhoud	Onderhoud	
Extra: Temperatuursites op internet lezen (buienradar, weersverwachting, ...).				

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Doelenlijst 9: Meten – lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Enkele referentiematen met betrekking tot lengte en inhoud kennen en kunnen gebruiken				
Lengte: • een hele grote stap $\approx$ een meter • de hoogte van een deur is ruim twee meter • een verdieping van een huis $\approx$ 3 m • de lengte van een gemiddelde man $\approx$ 1 meter 85 • hoe lang is een bed ongeveer? ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Inhoud • in een gewoon melkpak zit 1 liter • in een grote fles frisdrank zit 1,5 liter • in een emmer kan 10 liter • in een ligbad gaat ongeveer 200 liter En: • er gaan ongeveer 5 limonadeglazen uit een fles van 1 liter ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Kennis van referentiematen gebruiken Voorbeeld: • Mijn bed is ongeveer twee meter lang, dus dan is mijn kamer ongeveer ... m lang.		Onderhoud	Onderhoud	

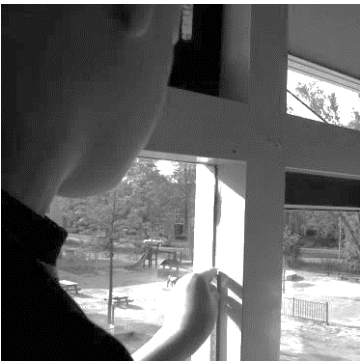
Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Schatten hoe hoog een object is door gebruik te maken van een bekende referentiemaat Schat hoe hoog deze bomen ongeveer zijn. Uit: Alles telt	ERWD			
In welke van deze flessen kan het meeste?				Ook kritisch kijken naar de verpakking: de inhoud van een rechthoekig pak of een kubus

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Doel: een meting met behulp van een meetinstrument uitvoeren; resultaat aflezen en noteren				
Kunnen meten van de lengte door gebruik te maken van een liniaal, duimstok, rolmaat of centimeter		Onderhoud	Onderhoud	Besteed ook aandacht aan de meettechniek: weten waar je begint, begrijpen dat het eerste stukje op de liniaal niet meetelt, een oplossing. Bedenk als de liniaal te kort is: streepje zetten en afpassen (zie ook volgende hoofddoel). En: weten welk van deze instrumenten je wanneer gebruikt (star versus flexibel).
Kunnen bepalen van de inhoud door gebruik te maken van een maatbeker		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Kunnen bepalen van het gewicht: door gebruik te maken van een personenweegschaal of een keukenweegschaal		Onderhoud	Onderhoud	Digitaal en analoog
Doel: een meetstrategie bedenken als het instrument niet direct toereikend is (dus: meettechniek, bijvoorbeeld het meetlint is te kort, wat doe ik?)				
In het geval van de hoogte van een (hoog) raam met behulp van een duimstok		Onderhoud	Onderhoud	Dit moet een leerling al beheersen in vorige fases, bij afpassend meten: je past een aantal keren af, met bijvoorbeeld je handspan. Als het meetlint te kort is, kan de leerling een aantal keren het meetlint nemen.
Doel: De leerlingen zijn bekend met standaardmaten en kennen de gangbare afkortingen daarvan				
Lengte: meter, decimeter, centimeter, millimeter en kilometer		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

• hectometer, decameter				
Inhoud: • liter en milliliter, deciliter en centiliter		Onderhoud	Onderhoud	
• kubieke meter		Onderhoud	Onderhoud	
• kubieke decimeter, kubieke centimeter			Alleen dm ³	
Gewicht: • kilogram, gram, milligram		Onderhoud	Onderhoud	
• ton		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: In betekenisvolle situaties samenhang tussen enkele (standaard)maten kennen				
km → m ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Leg verband met leerlijn getalbegrip.
m → dm ERWD				
m → cm ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Leg verband met leerlijn getalbegrip en kommagetallen.
cm → mm ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
l → dl ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
l → cl ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
l → ml ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Leg verband met leerlijn getalbegrip en kommagetallen.
tussen dm ³ en l ERWD				

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

tussen dm^3 en m^3	ERWD				
tussen g en kg	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
tussen ton en kg	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: De leerlingen hebben inzicht in de structuur van de verschillende maatstelsels					
Lengte: van de meest gangbare lengtematen ¹	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Zie ook het vorige doel.
Inhoud: van liter tot milliliter	ERWD				Idem
Gewicht: van kg naar g en van g tot mg	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Zie ook de lengtematen (km naar m, en van m naar mm).
Doel: Veel voorkomende maateenheden omrekenen					
Lengte: Hoeveel stukjes touw van 25 cm kun je uit 1 meter halen?			Onderhoud	Onderhoud	
Inhoud: Hoeveel bekertjes van 200 ml kun je vullen als je 4 liter melk hebt?			Onderhoud	Onderhoud	
Gewicht: Hoeveel stukken kaas van 250 gram kun je uit een stuk van 3 kilo halen?			Onderhoud	Onderhoud	
Doel: gewichtsmaten in verband brengen met decimale getallen					
Voorbeeld: - Welke betekenis/waarde heeft de 5 in 2,5 kg? Kies uit: 5 gram, 50 gram, 500 gram, 5000 gram. 500 gram is ... kg.	ERWD		Onderhoud	Onderhoud	Leg hier het verband met de lijn kommagetallen. Het gaat erom, dat de 5 in 2,5 kg staat voor een halve kilo, dus 500 gram.

¹ Zie eind doelenlijst voor een overzicht van de meest relevante maten

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Doel: alledaagse taal en enkele voorvoegsels kennen				
Voorbeeld: De klant bestelt 15 kuub zand bij het tuincentrum. Hoeveel is dat, een kuub zand?				
een snufje, een mespunt, een theelepel, een scheutje		Onderhoud	Onderhoud	
Betekenis van voorvoegsels kilo ERWD		Onderhoud	Onderhoud	En daarvan gebruikmaken: 'kilo' betekent 1000, dus 1 kilo byte is 1000 byte, kilogram 1000 gram, ...
centi, deci ERWD				
giga, mega, tera ERWD				
Doel: Afmetingen bepalen met behulp van afpassen, schaal, rekenen				
Voorbeeld: Op een kaart met een schaallijn afpassen hoe ver het is van de ene plaats naar de andere plaats.		Onderhoud	Onderhoud	Houd hier ook rekening met de leerlijnen vermenigvuldigen en verhoudingen. Neem de rol van de rekenmachine mee. Aan het afpassen met een schaallijn gaat het afpassen met bijvoorbeeld een liniaal of een stuk touw vooraf.

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Hoe lang en hoe breed in het echt? Uit: Pluspunt				Houd ook hier rekening met de leerlijnen vermenigvuldigen en verhoudingen. Neem de rol van de rekenmachine mee.
De formele schaalnotatie kunnen hanteren en gebruiken Wat betekent 1 : 100.000? ONDERBOUW WISKUNDE				
Kunnen bepalen op welke schaal iets getekend is. ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

METEN, onderdeel oppervlakte				
Doel: De begrippen 'oppervlakte' en 'omtrek' (lengte en breedte) kennen en in de juiste situaties gebruiken				
Weten wat een oppervlakte en een omtrek is (begripsvorming, handelend) Aanwijzen van omtrek en oppervlakte van bijvoorbeeld je tafeltje, de deur, een schoteltje, een A4'tje, een rond vouwblaadje, ...		Onderhoud	Onderhoud	Laat hier steeds het verschil tussen omtrek en oppervlakte aan bod komen. Zie ook volgende doel: niet alleen rechthoekige figuren nemen.
Kunnen bepalen (tekenen) wat oppervlakte en omtrek is Voorbeeld: Maak de omtrek van een grillige figuur rood en de oppervlakte van dezelfde figuur groen (eventueel gebruikmaken van Google Earth).		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen benoemen van de omtrek Voorbeeld: Weten dat het om de omtrek gaat, als je wilt weten hoeveel meter hek je moet bestellen om een tuin te omheinen.		Onderhoud	Onderhoud	Het gaat om het actief gebruik van het begrip omtrek. Leg een link met zelf aanwijzen van omtrek (zie een vorig doel).
Kunnen benoemen van de oppervlakte Voorbeeld: Tapijt bestellen voor een kamer. Wat moet je dan weten?		Onderhoud	Onderhoud	Hier gaat het dus om het actief gebruik van het begrip oppervlakte. Leg een link met zelf aanwijzen van oppervlakte.

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Doel: Een vierkante meter hoeft geen vierkant te zijn				
Inzicht ontwikkelen in het feit dat de oppervlakte hetzelfde blijft, ondanks dat je de vorm van een figuur verandert (begripsvorming) Voorbeeld: Een A4'tje doormidden knippen en de twee stukken achter elkaar plakken		Onderhoud	Onderhoud	Dit is een heel belangrijk doel voor onze doelgroepen. Besteed er veel aandacht aan in de begripsvormingsfase, voordat de maat eraan wordt gekoppeld (zie ook Speciaal Rekenen, 'Meten van lengte (inclusief omtrek) en oppervlakte' en 'Arrangement Meten van oppervlakte en omtrek'). www.speciaalrekenen.nl
Idem, maar nu gekoppeld aan een maat Voorbeeld: Twee uitgeslagen kranten naast elkaar is 1 m^2. Dezelfde twee kranten achter elkaar hebben dezelfde oppervlakte en is dus nog steeds 1 m^2.		Onderhoud	Onderhoud	Koppel dit aan het vorige doel.
De oppervlakte van bijvoorbeeld een tafelblad uitdrukken in een natuurlijke maat (bijvoorbeeld aantallen A4'tjes)		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Enkele referentiematen met betrekking tot oppervlakte kennen en gebruiken (inclusief uitspreken en noteren)				
Voorbeelden: - Twee uitgeslagen kranten naast elkaar is 1 m^2. - De oppervlakte van een hand van een volwassen persoon is ongeveer 1 dm^2. - De oppervlakte van een vingernagel is ongeveer 1 cm^2. - De oppervlakte van een potloodpunt is ongeveer 1 mm^2.		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Kennis van referentiematen gebruiken Voorbeeld: De oppervlakte van de tafel is 60 handpalmen, dus ongeveer 60 dm².	Alleen wanneer het relevant is	Onderhoud	Onderhoud	
Verbanden kunnen leggen Voorbeeld: Op de verfpot staat dat er voldoende verf in zit om er een oppervlak van 22 m² mee te verven. Hoeveel potten verf heb je nodig voor de kamer?		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Schattingen maken over oppervlaktes				
Voorbeeld: Voorwerpen zoeken/aanwijzen van ≈ 1 m² en veelvouden daarvan: oppervlakte van een deur ≈ 2 m², oppervlakte klaslokaal ≈ 100 m², oppervlakte schoolplein $\approx$ ...		Onderhoud	Onderhoud	Breng het direct in verband met de referentiematen (zie vorige doel).
Doel: Oppervlakte benaderen via rooster				
Uitdrukken en vergelijken van de oppervlakte van tafels van verschillende vormen met een natuurlijke maat (bijvoorbeeld aantallen A4'tjes)		Onderhoud	Onderhoud	Zie ook: Speciaal Rekenen, meten van lengte. Leg verband met vermenigvuldigen.

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

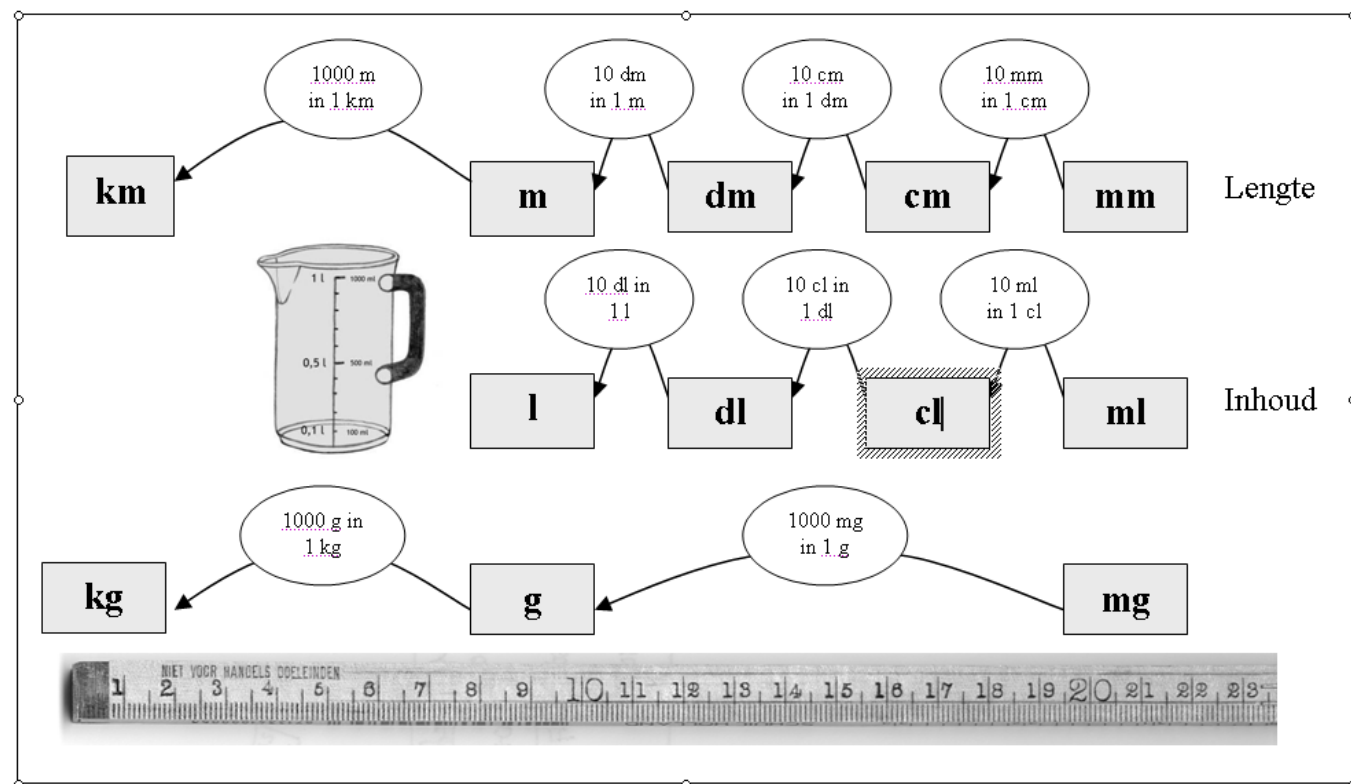
Bepalen van de oppervlakte aan de hand van een rooster Voorbeeld: Wat is de oppervlakte van Texel ongeveer?	Inbedden in reële context			
Doel: Omtrek en oppervlakte berekenen van rechthoekige figuren				
Omtrek De omtrek van de zandbak op school (schoolplein, klaslokaal) berekenen		Onderhoud	Onderhoud	
Oppervlakte Aantal tegels voor schoolplein bepalen: hoeveel tegels nodig?		Onderhoud	Onderhoud	
Samenhang tussen omtrek en oppervlakte kunnen doorzien ONDERBOUW WISKUNDE				
De oppervlakte en omtrek kunnen berekenen van enkele 2D-figuren, eventueel met een gegeven formule ONDERBOUW WISKUNDE			Van driehoeken alleen rechthoekige driehoeken	
Doel: maten uit een werktekening of plattegrond kunnen aflezen				
Maten uit een werktekening op plattegrond kunnen aflezen				

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Doel: de juiste maat in een situatie kunnen kiezen				
De juiste maat in een situatie kunnen kiezen				
Doel: Inhouden kunnen berekenen				
Inhouden kunnen berekenen				
ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 9: Meten - lengte, inhoud, gewicht en oppervlakte

Schema t.b.v. inzicht in de structuur van de verschillende maatstelsels en de samenhang daartussen

Bron: Verder met Rekenen, Buijs et al (2009). SLO

Doelenlijst 10: Meetkunde

Doelenlijst 10: Meetkunde				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Doel: Oriëntatiebegrippen kennen				
Kunnen toepassen van ruimtelijke oriënteringsbegrippen als links, rechts, onder, boven, ver weg, dichtbij, vooraan, achteraan, horizontaal, verticaal, tussen, tegenover, gedraaid, enz.		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: meetkundige vlakken en figuren kennen				
Namen kennen van enkele vlakke en ruimtelijke figuren, zoals driehoek, rechthoek, vierkant, ruit, parallellogram, cirkel, kubus, cilinder, piramide en bol, prisma (2F) Voorbeeld: - Welke voorwerpen / gebouwen, enzovoort uit het dagelijks leven hebben de vorm van een bol? - En van een kubus? ONDERBOUW WISKUNDE		Onderhoud	Onderhoud	Herkennen en toepassen in dagelijkse situaties
Herkennen en toepassen van veelgebruikte meetkundige begrippen in het dagelijks leven zoals plat, rond, recht, vierkant, midden, hoek Voorbeeld: - Wijs de hoek van de kamer aan. - Ga in het midden van de kamer staan.		Onderhoud	Onderhoud	
Kunnen aangeven wat een rechthoek is en wat een vierkant is.				Niveauperhoging door verwoording tijdens uitleg
Meetkundige symbolen voor haaks, evenwijdig en loodrecht kunnen herkennen en toepassen ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 10: Meetkunde

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Doel: Kunnen lokaliseren (waar iets of iemand zich bevindt, gebruiken van lokaliseergegevens; kaarten, plattegronden, coördinaten, enzovoort)				
Kunnen lezen van de legenda bij een kaart of plattegrond waardoor je je kunt oriënteren Voorbeeld: Wat betekent het dubbele zwarte lijntje op de kaart? Hoe herken je het station?	Geplaatst in de context van moderne technieken (Google Earth, Google Maps, TomTom, ...)	Onderhoud	Onderhoud	Binnen de functionaliteit van kaarten, gesproken en geschreven informatie van de TomTom kunnen interpreteren.
Aanwijzen van herkenningspunten op een kaart of plattegrond (ook door gebruik te maken van een legenda) Voorbeeld: - Wijs het ziekenhuis op de kaart aan. - Je moet iets naar de Sint Jansstraat brengen. Waar ligt deze straat op de kaart? - Wijs aan hoe je van school naar het zwembad kunt lopen. Benoem de straten waar je doorheen loopt.		Onderhoud	Onderhoud	Voor 'schaal' zie doelenlijst meten van lengte.
Vertellen hoe je gelopen bent of hoe iemand moet lopen (actief gebruik) Voorbeeld: Iemand vraagt je de weg naar een winkel. Vertel hoe hij moet lopen.		Onderhoud	Onderhoud	
Het volgen van een routebeschrijving of plattegrond Voorbeeld: beschrijving door ANWB, op een iPhone, lezen van een plattegrond, kaarten, enz. (schriftelijk)		Onderhoud	Onderhoud	Verwerk hierin actuele technische ontwikkelingen.

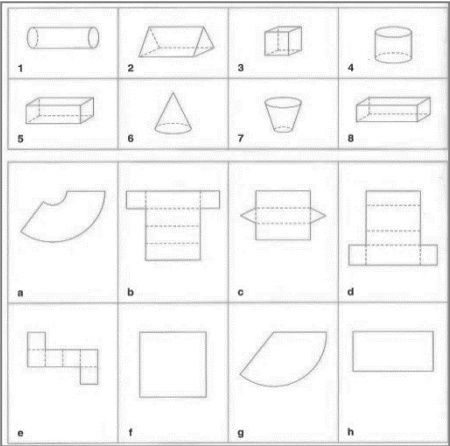
Doelenlijst 10: Meetkunde

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen
Gebruik kunnen maken van coördinaten - Groningen ligt in vak A3. Zoek dat op de kaart op. - Je zit in het theater op stoel 7 van rij 4. Wijs je stoel op de theaterplattegrond aan. ONDERBOUW WISKUNDE				
Doel: innemen van een positie in de ruimte				
Innemen van een positie in de ruimte door uit te zoeken: - vanaf welke plek een foto is genomen; - waar je moet gaan staan (ver weg, dicht bij).		Onderhoud	Onderhoud	
Je realiseren dat verschillende voorwerpen eenzelfde aanzicht kunnen hebben (beker, vaas, prullenbak; kast, tafel, ...)		Onderhoud	Onderhoud	
Zelf kunnen tekenen van verschillende aanzichten, zoals: (blokken)bouwsels - voorwerpen in een klas		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: Construeren van ruimtelijke en platte vlakken				
Construeren met papier waarbij de leerling instructies volgt (mondeling of op papier): maken van een object uit een bouwplaat		Onderhoud	Onderhoud	
maken van een vierkant, cirkel, enzovoort (2D)		Onderhoud	Onderhoud	
maken van een cilinder, punthoed, enzovoort (3D)		Onderhoud	Onderhoud	Eerst maken (3D), praten, tekenen (2D)
Construeren op papier: tekenen van een vierkant, driehoek, enzovoort		Onderhoud	Onderhoud	

Doelenlijst 10: Meetkunde

Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
tekenen van een plattegrond, route, slaapkamer, enzovoort		Onderhoud	Onderhoud	Plattegrond/kamer /route: afhankelijk van de eisen die je eraan stelt.
tekenen van aanzichten (voorwerpen, bouwsels, enzovoort)		Onderhoud	Onderhoud	
Construeren met meetkundig materiaal als blokken/technisch materiaal/enzovoort maken van een bouwsel aan de hand van een 3D-tekening		Onderhoud	Onderhoud	Blokken, K'nex, lego, kapla, zie ook www.rekenweb.nl , bouwen met blokken, nabouwen
maken van een bouwsel aan de hand van hoogtegetallen (bovenaanzicht) of zij aanzicht				Idem
Kunnen lezen, (bouwen) of tekenen van een figuur zodat een medeleerling dit kan natekenen of vouwen (actief gebruik van meetkundige begrippen)		Onderhoud	Onderhoud	
Zich een beeld vormen van een 3D-object aan de hand van enkele doorsneden en doorsneden tekenen van een 3D-object ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 10: Meetkunde

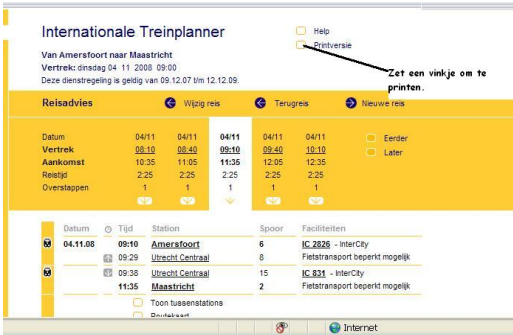
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Kunnen aangeven welke bouwplaat bij welk figuur hoort (mentale handeling)				
Doel: meetkundige patronen kunnen voortzetten (spiegelen, mozaïek en schaduw)				
Een gegeven patroon voortzetten/afmaken Voorbeeld: • van kralen aan een ketting • kamer behangen met een patroon • tegelvloer met patroon leggen		Onderhoud	Onderhoud	
Doel: gebruik kunnen maken van symmetrie				
Kunnen redeneren op basis van symmetrie van figuren WISKUNDE				

Doelenlijst 11: Verbanden

Doelenlijst 11: Verbanden				
Specificatie	Leerroute 2 po/s(b)o	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: kunnen uitleggen dat informatie overzichtelijk geordend kan worden in bijvoorbeeld tabellen en grafieken				
Begrijpen dat tabellen, grafieken, zoekmachines, e.d. bronnen van informatie zijn en manieren om informatie overzichtelijk te ordenen		Onderhoud	Onderhoud	Laat ook andere manieren van data verzameling en dataverwerking benoemen, bijvoorbeeld turven. Gebruik een denkpapier: redeneren aan de hand van grafieken.
Doel: Informatie uit veel voorkomende tabellen aflezen en interpreteren				
Voorbeelden: • dagrooster, planbord • dienstregeling • lezen van een tv-gids • speelschema van een sporttoernooi • openingstijden van een winkel		Onderhoud	Onderhoud	Dwarsverband met de leerlijn 'tijd'; het probleem zit bij misinterpretatie wellicht eerder in onderliggende ontbrekende kennis, dan in het niet kunnen aflezen van de tabel.

Doelenlijsten 11: Verbanden

digitaal (NS-routeplanner; zoekmachines)				Eventueel klassikaal via digibord doen
Doel: Kunnen verwerken van eenvoudige betekenisvolle gegevens in tabellen, staaf-, cirkel-, en lijngrafieken				
Staafigrafiek maken op basis van gegevens Voorbeeld: Inventariseren van soorten huisdieren in de klas, of kenmerken van kinderen (bruin/blond haar, bruine/blauwe ogen, e.d.). Eerst turven, daarna aantallen omzetten naar de grafiek.		Onderhoud	Onderhoud	Gebruik eventueel Excel (zie hieronder). De leerlingen leren omgaan met spreadsheets en kunnen zo ook een staafigrafiek maken. In methodes staan in groep 3 voorbeelden hoe een staafigrafiek gemaakt kan worden.
Grafiek of tabel maken in ICT-context				
Grafiek tekenen bij informatie of een tabel ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 11: Verbanden

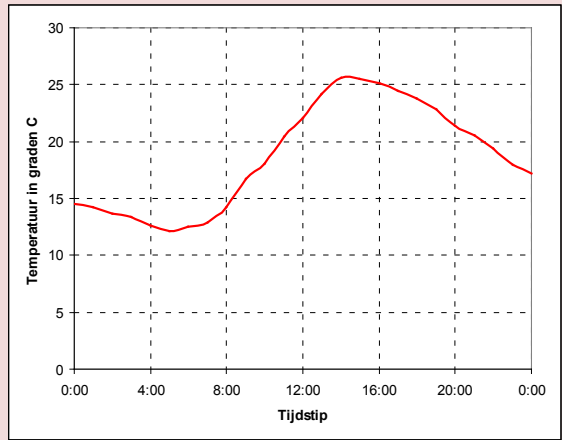
Doel: Informatie uit veel voorkomende grafieken aflezen en interpreteren				
Betekenis verlenen aan gegevens in een		Onderhoud	Onderhoud	
staafgrafiek				
cirkeldiagram		Onderhoud	Onderhoud	Leg een link met breuken: taarten en pizza's verdelen, klokkijken.
lijngrafiek 6] temperatuur van maandag tot en met vrijdag op 2 tijdstippen Groep 8 meet een week lang de temperatuur 's morgens om 9.00 uur en 's middags om 15.00 uur. Op welke dag is het verschil in temperatuur het grootst?			Mits af te lezen punt een roosterpunt is	Ze moeten weten dat het een grafiek is, maar hoeven die niet te kunnen lezen en interpreteren. Dit verschuift naar het VO.

Doelenlijsten 11: Verbanden

Het verloop van een (lijn)grafiek kunnen beschrijven met termen als stijgend, dalend, steeds herhalend, minimum, maximum

Voorbeeld:

Hieronder zie je het verloop van de temperatuur op een zomerdag.

Geef aan van wanneer tot wanneer de temperatuur stijgt en van wanneer tot wanneer de temperatuur daalt. Antwoord: de temperatuur stijgt van 5:00 tot 14:00 uur en daalt van 0:00 tot 5:00 uur en van 14:00 tot 0:00 uur.

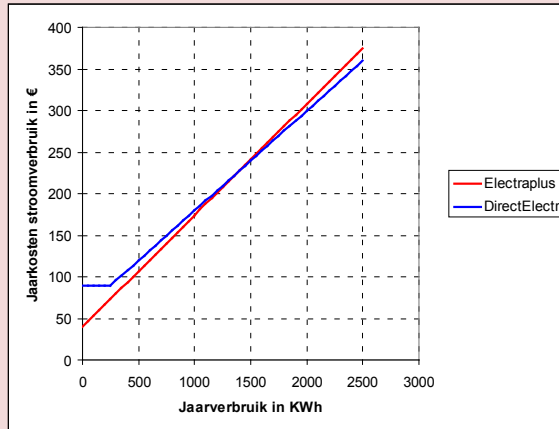
ONDERBOUW WISKUNDE

Doelenlijst 11: Verbanden

Het snijpunt van twee (lijn)grafieken kunnen interpreteren

Voorbeeld:

In de onderstaande figuur worden de jaarlijkse kosten aan stroomverbruik van twee energiemaatschappijen weergegeven. Bij welk jaarverbruik aan stroom is Electraplus goedkoper dan DirectElectr?

ONDERBOUW WISKUNDE

Mits snijpunt op een roosterpunt ligt

Doelenlijsten 11: Verbanden

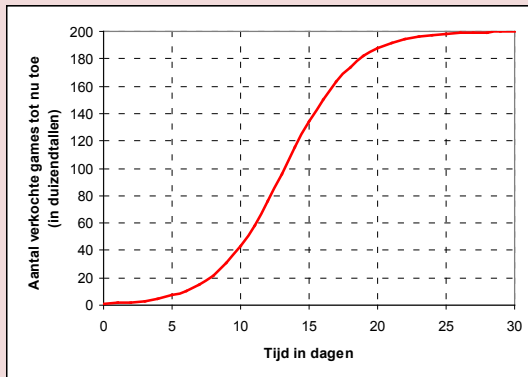
Met negatieve coördinaten kunnen werken Voorbeeld: Onderstaande grafiek beschrijft het verband tussen de buitentemperatuur en de binnentemperatuur in een garage, waar niet wordt gestookt. Als het buiten -10°C is, hoeveel graden is het dan in de garage? Als het in de garage -10°C is, hoeveel graden is het dan buiten? WISKUNDE			Alleen als af te lezen punten op roosterpunten liggen	

Doelenlijst 11: Verbanden

Uit het verloop, de vorm en de plaats van punten in een (lijn)grafiek conclusies trekken over de bijbehorende situatie

Voorbeeld:

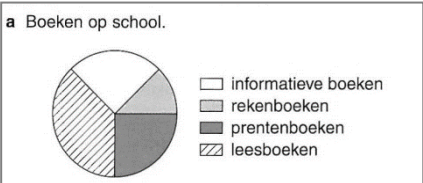
Er is een nieuw computergame op de markt gebracht. In de onderstaande grafiek kun je zien hoeveel games er sinds het uitbrengen verkocht zijn.

Tot welk moment nam de verkoop van games steeds sneller toe? Wat gebeurde er daarna? Antwoord: Tot een dag of twaalf na het uitbrengen van de game; vanaf een dag of twintig werden er niet veel nieuwe games meer verkocht.

ONDERBOUW WISKUNDE

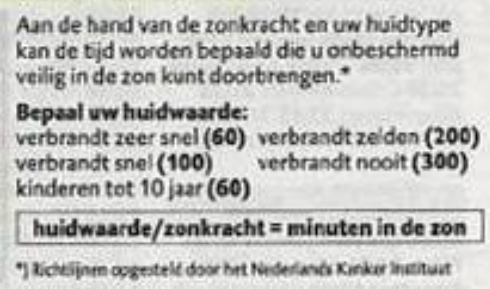
Doelenlijsten 11: Verbanden

Doel: kunnen lezen van een legenda bij tabellen en grafieken														
Legenda bij grafieken kunnen lezen a Boeken op school. Uit: Pluspunt • Waar staan de prentenboeken in de grafiek? • Wat betekent het witte stuk in de grafiek?		Onderhoud	Onderhoud	Het doel is eigenlijk hetzelfde als bij het cirkeldiagram, alleen ligt bij dit doel de focus op het lezen van de legenda.										
Interpreteren van gegevens (zie vorige grafiek): • Van welke boeken zijn er de meeste op school? • Klopt het dat er meer rekenboeken zijn dan informatieve boeken?				Dit stelt ook eisen aan het kunnen lezen van een cirkeldiagram. Het overstijgt dus het legendadeel.										
Doel: Eenvoudige tabellen gebruiken om informatie uit een situatiebeschrijving te ordenen														
Voorbeeld: Lynn en Merel hebben gegevens verzameld: • groep 1: 16 jongens en 12 meisjes • groep 2: 15 jongens, 8 meisjes • groep 3: 8 jongens en 18 meisjes • groep 4: 11 jongens en 19 meisjes Vul de tabel in. <table border="1"> <tr> <td>groep:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr> <td>aantal kinderen</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	groep:	1	2	3	4	aantal kinderen								Voorwaarde als leerlingen met Excel mogen/kunnen werken: ze moeten dan een gegeven tabel kunnen invullen.
groep:	1	2	3	4										
aantal kinderen														

Doelenlijst 11: Verbanden

Doel: Kwantitatieve informatie uit tabellen en grafieken kunnen vergelijken, combineren, interpreteren en conclusies kunnen trekken																							
Voorbeeld: Informatie op etiketten van bijvoorbeeld een pot pindakaas vergelijken met die op een pot jam, pot appelstroop		Onderhoud	Onderhoud																				
Gegevens uit een tabel of grafiek vergelijken en conclusies trekken <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Prijs voor treinreis Nijmegen - Enschede</th><th colspan="2">2e klas</th><th colspan="2">1e klas</th></tr> <tr> <th>Vol tarief</th><th>Reductie</th><th>Vol tarief</th><th>Reductie</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Enkele reis</td><td>€ 18,20</td><td>€ 10,90</td><td>€ 30,90</td><td>€ 18,50</td></tr> <tr> <td>Retour</td><td>€ 31,00</td><td>€ 18,60</td><td>€ 52,60</td><td>€ 31,60</td></tr> </tbody> </table> Wat is duurder, een retour 2^e klas met reductie, of een enkele reis 1^e klas met reductie?	Prijs voor treinreis Nijmegen - Enschede	2e klas		1e klas		Vol tarief	Reductie	Vol tarief	Reductie	Enkele reis	€ 18,20	€ 10,90	€ 30,90	€ 18,50	Retour	€ 31,00	€ 18,60	€ 52,60	€ 31,60				Denk hier ook aan het taalprobleem: retour? Reductie? Tarief? Zie ook de doelenlijsten kommagetallen, optellen en aftrekken.
Prijs voor treinreis Nijmegen - Enschede		2e klas		1e klas																			
	Vol tarief	Reductie	Vol tarief	Reductie																			
Enkele reis	€ 18,20	€ 10,90	€ 30,90	€ 18,50																			
Retour	€ 31,00	€ 18,60	€ 52,60	€ 31,60																			
Doel: Woordformules kunnen hanteren																							
De betekenis variabelen in een woordformule kunnen beschrijven Voorbeeld: De formule voor de maximale hartslag voor een mannelijke sporter is gelijk aan: maximale hartslag = 220 – leeftijd. Hoe kun je deze formule voor een bepaalde sporter controleren? Antwoord: Je vraagt de sporter zich zo hard mogelijk in te spannen en na afloop een minuut lang het aantal hartslagen te tellen. Dat is de waarde van maximale hartslag. Je vraagt vervolgens naar zijn leeftijd en trekt dat van 220 af. Als dit gelijk is aan maximale hartslag, klopt de formule. ONDERBOUW WISKUNDE																							

Doelenlijsten 11: Verbanden

Waarden in een woordformule kunnen invullen en de resterende waarde kunnen uitrekenen Voorbeeld: Bereken met de onderstaande formule het aantal minuten dat iemand onbeschermd in de zon kan doorbrengen met een huid die zelden verbrandt als de zonkracht 5 bedraagt. ONDERBOUW WISKUNDE				
Formules kunnen herkennen als vuistregel of als rekenvoorschrift en omgekeerd Voorbeeld: Voor het aantal uren dat een kind elke nacht zou moeten slapen, geldt de vuistregel 'zestien min de helft van zijn leeftijd'. Schrijf dit in de vorm van een formule. ONDERBOUW WISKUNDE				

Doelenlijst 11: Verbanden

De volgende doelen zijn in iets andere bewoordingen opgenomen in de doelenlijst meetkunde.

Dit soort berekeningen kunnen bijvoorbeeld nodig zijn bij het leggen van een tegelvloertje met een patroon, of het behangen met een patroon.

Specificatie	Leerroute 2 po/so	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo-bb 2A	Opmerkingen										
Doel: Uit beschrijving in woorden eenvoudig patroon herkennen														
Voorbeeld: - Een ketting bestaat uit twee gele, twee rode, twee groene, twee gele, twee rode, twee groene, ... - Wat is de volgende?														
Doel: Eenvoudige patronen (vanuit situatie en in een tabel) beschrijven in woorden en woordformules														
Voorbeeld: - Kijk eens naar de ketting van Bram. Leg uit wat het patroon is, dan kan ik het ook maken. - Vogels vliegen in V-vorm. 'Er komen er steeds 2 bij.' <table border="1"> <tr> <td>afstand in km</td><td>0</td><td>5</td><td>10</td><td>20</td></tr> <tr> <td>taxikosten</td><td>€ 4,00</td><td>€ 6,50</td><td>€ 9,00</td><td>€ 14,00</td></tr> </table> taxikosten = € 4,00 + € 0,50 × afstand in km	afstand in km	0	5	10	20	taxikosten	€ 4,00	€ 6,50	€ 9,00	€ 14,00				
afstand in km	0	5	10	20										
taxikosten	€ 4,00	€ 6,50	€ 9,00	€ 14,00										
WISKUNDE														

Doelenlijst 12: Domeinonafhankelijke vaardigheden

Doelenlijst 12: Domeinonafhankelijke vaardigheden				
Specificatie	Leerroute 2 po/so	Leerroute vmbo 2F	Leerroute vmbo- bb 2A	Opmerkingen
Doel: Situaties kunnen vertalen naar een bewerking				
Voorbeeld: Sinds 1980 is de gemiddelde lengte van 20-jarige vrouwen met 2,3 cm toegenomen tot 170,6 cm. Wat was de gemiddelde lengte van 20-jarige vrouwen in 1980?				
Doel: Binnen een situatie het resultaat van een berekening op juistheid kunnen controleren				
Voorbeeld: Een rekenprobleem heeft als oplossing dat iemand € 43.683 per jaar aan huur voor zijn woning moet betalen. Kan dit antwoord kloppen?				
Doel: Berekeningen en redeneringen kunnen verifiëren				
Voorbeeld: Je moet in een café zes koppen koffie van € 2,40 per kop en zes stukken appelgebak van € 3,00 per stuk afrekenen. De ober brengt je $6 \times € 5,40$ in rekening. Jij meent dat de ober het bedrag onjuist uitrekent. Hij zou het totaalbedrag $6 \times € 2,40$ aan koffie + het totaalbedrag $6 \times € 3,00$ aan appelgebak in rekening moeten brengen. Beredeneer dat beide manieren dezelfde uitkomst geven.				
Doel: Bij berekeningen een passend rekenmodel of de rekenmachine kunnen kiezen				
Voorbeeld: Jan moet uitrekenen hoeveel tijd er verstrijkt tussen 9:55 uur en 14:00 uur. Is het handig om dit met de rekenmachine uit te rekenen? ERWD				

Referenties

College voor Toetsen en Examens. (2016). *Addendum 2A, bij Syllabus rekenen 2F en 3F*. Utrecht: Author.

Danhof, W., Bandstra, P., Faber, S., Hofstetter, W., Minnaert, A., & Ruijsenaars, W. (2014). Rekenprofiel als basis voor analyse van rekenachterstanden en diagnostiek. Geraadpleegd van <http://www.masterplandyscalculie.nl/po-publicaties.html>

Hattie, J. (2009). *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Londen: Routledge.

Ruijsenaars, A.J.J.M., Luit, J.E.H. van, Lieshout, & E.C.D.M van. (2004). *Rekenproblemen en dyscalculie. Theorie, onderzoek, diagnostiek en behandeling*. Rotterdam: Lemniscaat.

Bijlage Leerrouteoverzicht voor vmbo-bb/kb

Dit overzicht van de leerroute vmbo bestaat uit een aantal leerlijnen, die per domein geordend zijn. Elk domein heeft zijn eigen kleur, die overeenstemt met die uit het overzicht van leerroute 2 uit het po/s(b)o. In elk van de leerlijnen is te zien wat er globaal in het primair en speciaal (basis)onderwijs aan leerlingen is aangeboden en wat het vmbo daaraan nog zou moeten toevoegen. Deze aanvullende leerstof is, meestal op basis van het moment waarop ze bij wiskunde of andere vakken wordt aangeboden, verdeeld over de leerjaren van het vmbo.

Leerstof die *cursief* weergegeven is, is alleen bestemd voor leerlingen die beheersing van referentieniveau 2F nastreven.

Nadere informatie over wanneer welke leerstof in de leerjaren van het po en s(b)o wordt aangeboden, staat in het overzicht van leerroute 2.

Het leerrouteoverzicht is ook beschikbaar op A3-formaat. Ze staan op <http://passendeperspectieven.slo.nl/vmbo-bk>.

Domein Getallen

PO/S(B)O	VMBO-1	VMBO-2	VMBO-3/4
GETALBEGRIIP Gehele getallen Notatie met miljoen Notatie met miljard Relatie grote getallen met kommagetallen Negatieve getallen: schuld, vorst, ... Notatie van negatieve getallen Uitgebreide getallenlijn			
OPTELLEN EN AFTREKKEN Optellen en aftrekken over honderdtallen Kolomsgewijs optellen en aftrekken Negatieve getallen optellen en aftrekken Groot getal $\pm$ groot getal Groot getal $\pm$ gewoon getal			
AFRONDEN Afronden op een bepaald aantal decimalen of een veelvoud van 10 Afronden op een mooi getal			
HAAKJES Haakjes gebruiken Berekeningen uitvoeren met haakjes			
KOMMAGETALLEN Begripsvorming Relatie met standaardbreuken Toepassen Relatie met breuken, procenten en verhoudingen			
VERMENIGVULDIGEN Vermenigvuldigingstabellen t/m 5 en 10 Gebruik van de RM Vermenigvuldigingstabellen 6 t/m 9 Machtsverheffen Eén cijfer x drie cijfers zoals in 3 x 145 Twee cijfers x twee cijfers zoals in 31 x 45 Gewoon getal x groot getal			
WORTELTREKKEN Wortelteken Gebruik van de RM			
DELEN Deeltabellen t/m 5 Delen door 10 Deeltabellen 6 t/m 9 Delen door een hogere macht van 10, zoals 2300 : 100 Drie cijfers : twee cijfers, zoals in 132 : 12 Groot getal : gewoon getal			

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

Domein Verhoudingen

PO/S(B)O	VMBO-1	VMBO-2	VMBO-3/4
BREUKEN Breuken noteren Eenvoudige breukbewerkingen in situaties			
VERHOUDINGEN Verhoudingsproblemen oplossen			
PROCENTEN Procentteken Hoeveel is 70% van € 90? 100% is alles Hoeveel procent is € 63 van € 90? Relatie procenten met eenvoudige breuken: 50%, 25%, 10% Hoeveel is 64% van € 90? Breuken, verhoudingen en procenten in elkaar omzetten			
SAMENGESTELDE GROOTHEDEN Auto rijdt in een half uur 40 km. Wat is zijn snelheid? Auto rijdt 80 km/uur. Hoeveel km legt hij af in 1,5 uur? Auto rijdt 80 km/uur. Hoe lang doet hij over 60 km?			
SCHAAL Schaallijn Formele schaalnotatie 1 : 1000 Afmetingen op schaal of in werkelijkheid berekenen Op welke schaal is iets getekend?			

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

Domein Meten & meetkunde

PO/S(B)O			VMBO-1	VMBO-2	VMBO-3/4
GELD					
Geldsysteem	Relatie met decimale getallen				
Betalen					
Wisselgeld			1 ton = € 100.000		
GEWICHT					
Standaardmaten	Referentiematn	Veelvoorkomende maten omrekenen	Verder rekenen in het metriek stelsel		
			1 ton = 1000 kg		
TIJD					
Datumnotatie					
Tijdnotatie	Digitale tijd	Tijdsduren schatten			
LENGTE					
Standaardmaten	Referentiematn	Veelvoorkomende maten omrekenen	Verder rekenen in het metriek stelsel		
			Maten in werktekeningen aflezen		
			MATEN KIEZEN		
			De juiste maat kiezen in een situatie		
OPPERVLAKTE					
Referentie- en standaardmaten		Toepassingsituaties	De oppervlakte van 2D-figuren		
			Samenhang tussen oppervlakte en omtrek		
		INHOUD			
		Referentie- en standaardmaten	Inhoud berekenen van 3D-figuren		
		Relatie met kommagetallen			
		Relatie liters en m ³			
		Litermaten omrekenen	Verder rekenen in het metriek stelsel		
VORMEN EN FIGUREN					
Rechthoek, vierkant, cirkel			Ruit, parallellogram, cilinder, piramide, <i>prisma</i>		
			Meetkundige symbolen voor haaks, evenwijdig en loodrecht		
Aanzichten	Relatie 2D en 3D		Verder met aanzichten		Doorsneden
ORIËNTEREN EN LOKALISEREN					
Routebeschrijvingen, routes tekenen en beschrijven					
Schematische weergave van netwerken			Lokaliseren met behulp van coördinaten		
SYMMETRIE					
Symmetrieassen zoeken					
Figuren afmaken op basis van symmetrie			Redeneren op basis van symmetrie		

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

Domein Verbanden

PO/S(B)O	VMBO-1	VMBO-2	VMBO-3/4
TABELLEN Tabellen lezen Tabellen gebruiken om gegevens te ordenen			
Een grafiek tekenen aan de hand van een tabel <i>Patronen in tabellen herkennen en beschrijven</i>			
GRAFIEKEN Staaf- en cirkeldiagrammen lezen en interpreteren			
Andersoortige diagrammen lezen en interpreteren Grafieken aflezen Het verloop van een grafiek beschrijven Uit het verloop van een grafiek conclusies trekken Negatieve coördinaten			
WOORDFORMULES De betekenis van variabelen in een woordformule Waarden in een woordformule invullen Formules als vuistregel of als rekenvoorschrift en omgekeerd			

Leerroutes rekenen voor vmbo-bb/kb

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

slo